

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 41

Scranton, Pa., Rugpjūčio (August) mėn. 1913 m.

Tomas IV

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 No. Main Ave., Scranton, Pa.

Dr. Jonas Basanavičius,

SKAITYKIT IR PLATINKIT SEKANCIUS RASTUS:

- LIETUVIŲ TAUTA SENOVĖJE IR ŠIADIEŅ, parašė D-ras J. Šliupas. 3 tomai; kožnas po \$1.50, visi 3 tomai..... \$4.50
- LIETUVOS ISTORIJA parašyta Simano Daukanto, 2 tomu..... \$3.00
- SPĖKA IR MEDEGA — Mokslas apie gamtos įstatymus, kaina be apdarų \$1.50 su apdarais \$2.00
- LIETUVOS PASAKOS YVAIRIOS 4 tomai, po \$1.50 vienas, visi 4 tomai..... \$6.00
- BALTRAMIEJAUS NAKTIS istoriška apysaka iš vidurinių amžių, parašė Prosper Merimė, vertė K.Rėk.,..... 75c
- INKVIZICIJA arba atpirkimas žmonių nuo šėtono Parašė Kn. V. Dembskis,..... \$1.25
- KANKINTOJAI IR KANKINTINIAI UŽ MOKSLĄ. Kaina..... \$1.00
- IŠ KO KYLA MELAI ir skriaudos žmonijoje? ... 75c
- DVYNIAI VAGIŲ, kiekvienas privalo perskatyti šitą Kn. V. Dembskio kningelę..... 25c
- TIKRI IR NETIKRI ŠVENTIEJIE, paveikslėlis gyvenimo iš kankintinių ir kankintojų..... 25c
- KAIP MASKOLIJA PERSEKIOJA LIETUVĄ. Pagal "L'Oppression Russe en Lithuanie" papiešė Kn. V. Dembskis 10c
- KAIP GERIAUSIAI LAIDOTI NUMIRĖLI Piešinyš d-ro L. Wehlau, iš angliško išguldė kun. V. Dembskis, 10c
- AR VYSKUPAS VALANČIUS NEBUVO VILIGIU LIETUVYSTĖS? papiešė kun. V. Dembskis, ... 15c
- UŽMUŠIMAS CARO ALEKSANDRO II, parašė Jonas Gražys, 15c
- MASKOLIŲ NAGUOSE, tikras atsitikimas, atpasakotas d-ro J. Šliupo..... 10c
- DIEVO PIKTADĖJYTĖ, parašė Sabastijonas Faure,..... 10c
- POLITIŠKOJI EKONOMIJA, kas ji ir ko mokina Pagal d-rą J. B. Marchlevskį ir kitus parašė V. K. Račkauskas..... 25c
- TABAKAS, kaip jis žmonėms kenkia. LIAUKIME RUKĖ!..... 10c
- LIETUVIAI AMERIKOJE sutrauka d-ro J. Šliupo kalbos, laikytos 5 dieną Birželio 1910 m. Čikagos mieste..... 10c
- MAŽOJI ARBA PRUSIŠKOJI LIETUVA 19 šimt-metyje, parašė J. Šliupas "Laisvosios Minties" leidinys. 10c
- "ROJUS ir PAŽANGA." Prof. M. Dragomanov. Vertė V. K. Račkauskas. Kaina 35c
- LAISVOSIOS MINTIES ALBUMAS 50c
- Perkupčiams duodame gerą nuošimtį.

LAISVOJI MINTIS

1419 N. Main Ave., Scranton, Pa.

"LAISVOJI MINTIS" LĚŠUOJA:

Amerikoje: metams	\$2.00	Europoj ir kitose šalyse:	
„ pusei metu	\$1.00	Metams	: \$2.50
„ pavienis num.	20c	pusei metu	: \$1.25
		pavienis numeris	: 25c

Išsiųsdink Tiktai \$1.00 doleris šiandienKiekviename lietuviškame name privalo rasti
EDMUNDO STEPONAČIO RAŠTU KNINGA.

Steponaitis buvo vienas iš pirmųjų lietuviškų rašytojų, kurie duoda mums pradžią grynai literatūrai, kuriu visu pirmiausias tikslas jau nebūna žadinimas tautos, visuomenės sąmonės bet ir gaivinimas, tvėrimas pačios dailiosios musu raštijos.

Taji daili poezijos ir prozos rinkini galima gauti tiktai už \$1.00 pas:

AL. STEPONAITIS,
184 Atkins Avenue,
Brooklyn, N. Y.

"LAISVOSIOS MINTIES" KNINGYNĖ ir visuose kituose kningynuose ir krautuvėse. Reikalaukite visur.

Reikalaujama agentų kiekvienoje Lietuviais apgyventoje vietoje. Uždarbis geras. Klauskit apie sąlygas.

Živatas ir Zaleckas

SANKROVA

INVAIRIU GERIMU

Čia gausi: Ruginės Bourbon degtinės, yvairiu "Brandes" iš Californijos, francuziško vyno ir koniako, itališko, ispaniško, vokiško, vengriško vyno, neišskiriant ir rusiškos VODKOS. Karčiamininkams parduodame visoj Amerikoj ir nusiunčiame greitai ir teisingai. Reikalaudami kokio nors gėrimo, kreipkitės žemiau padėtu antrašu:

Providence Square, Scranton, Penn'a.

DR E. L. PEET**Specialistas**

Gydome Akių, Ausų, Nosies ir Gerklės ligas.

Išgaminuoja akis ir PRITAIKO AKINIUS

Providence Square, North Scranton, Pa.

FREEDOM OF THOUGHT.

A POPULAR SCIENTIFIC MONTHLY IN THE LITHUANIAN LANGUAGE.

Mėnesinis Iliustruotas Mokslo ir Literatūros Laikraštis, leidžiamas Bendrovės "Laisvoji Mintis" Scranton, Pa.

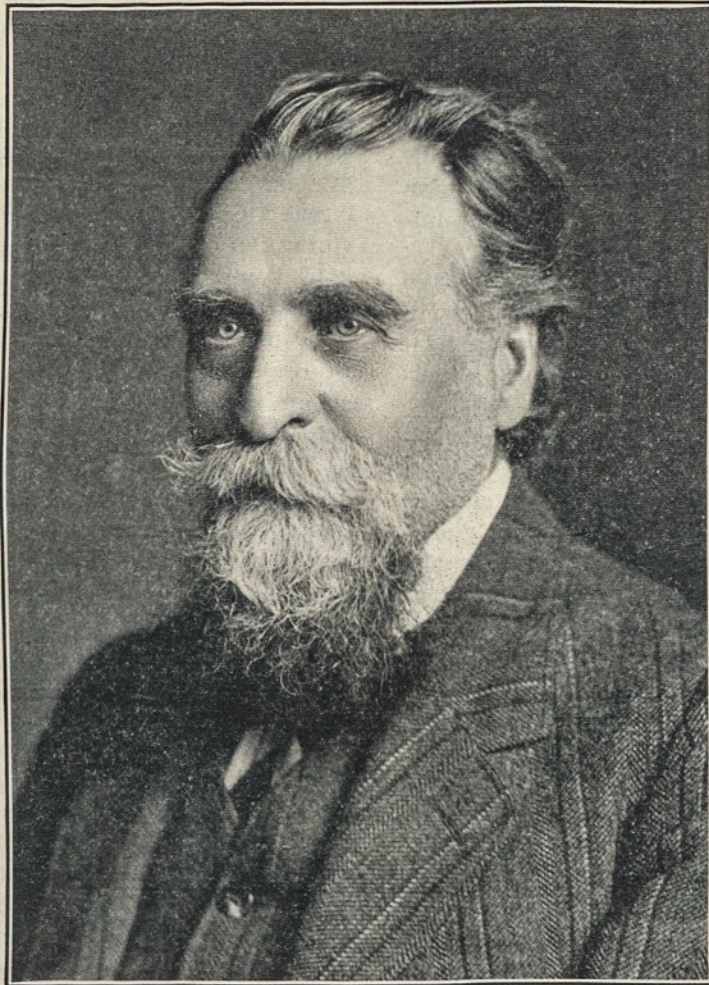
Entered as Second Class Matter at the Post Office at Scranton, Pa., under the act of March 3, 1879

No. 41

Scranton, Pa., Rugpjūčio (August) mėn. 1913 m.

Tomas IV

Editor & Business Manager Dr. J. Szlupas, 1419 No. Main Ave., Scranton, Pa.

Dr. Jonas Basanavičius,

BAŽNYČIA PRANCUZIJOJE GAIŠTA.

KAD atskyrumas bažnyčios nuo valstybės išseina tautai ant didžiausios naudos, pamokina mus bažnyčios likimas Prancuzijoje. Žemiau paduodame straipsnį, parašytą tulo E. W. Byschė's, perdėtinio Prancuzų misijos, tilpusi methodistų laikraštyje New Yorke. Žinoma rašytojas, kaip bažnytinkas, ževernoja, buk dorybė ēsanti dabar ten nupuolusi; mes-gi žinome, kad kaip tikėjimas taip dorybė, begyje kelerių metų, nē pakilti nē nupulti negali; tam reikia ilgesnio laiko. Štai ką minėtasai p. Byschė rašo:

Prancuzija buvo teisingai užsipelniusi praminti "Vyriausiosios dukters bažnyčios". Ji buvo Romos katalikybei tuomi, kuomi Anglo-saksai yra buvę protestantizmui. Be atodairos ji pašventė savo geriausius žmones ir įrankius, kad Romos vyskupas pasiektų išaugstinimą ir taptų Kristaus vietininku ant žemės.

Bet, fėodalė budama ir organizacijoje ir simpatijose savo, Prancuzų kuningija susitelkė su patilškusiu karalių dvaru ir pati neišvengė užsikrėsti ištvirkimu. Galų gale liaudies simpatijos tapo pralaimėtos, nēsa liaudis matė bažnyčioje ir dvare dvi įstaigi, kurių reikalai buvo tiesiog priešingi žmonių gerovei.

Liaudis nepravėpsojo, kad milžiniški turtai buvo rankose bažnyčios, kuri — nacijai stenant po mokesčių našta — turėjo metinio įėmimo tiek, kiek veik pusė visos nacijos budžeto, dar pridedant ir išlaidas karaliaudvaro.

Metinis įėmimas šanario augštesnės kuningijos — o tokių buvo 140 šanarių — išnešdavo \$40.000.

Auklėjimas buvo josios rankose, o žmonių daugus ma nemokėjo nē skaityti nē rašyti. Ypačiai jos globoje buvo ligonbučiai, tačiau paprasčiausi higienos dėsniai taip labai buvo patrempti ir apleisti, kad dažnai ligoniai, serganti įvairiausiomis ligomis, miegodavo kruvoje vienoje lovoje! Mišinys viešpatavo teismuose dėlto, kad nuolatos ten išikišdavo bažnyčia. Jokio kuningo negalima buvo teisti paprastuose teismuose, nors jo prasikaltimas būtų bjauriausias. Bažnyčia pasiglemžusi buvo jurisdikciją ant visoko, kas kišosi gimimų, sutuoktvių, mirėjų, testamentų, paveldėjimų ir tt.

Visuose Romos bažnyčios susinešimuose su Prancuzija pražutį gamino tai, kad bažnyčia savę laikydavo augščiau įstatymų. Po Napolėono įtekme ji sutarė konkordatą su valstybe, kuriuomi ji priversta buvo prisimti tulas pareigas už privilegijas, kuriomis naudojosi, bet tos pareigos budavo visuomet šaltiniu ginėjų, ir kada tik galėjo, bažnyčia nuo pareigų atsisakė.

Kada susitvėrė trečioji respublika, tuojau po nelemtos pralošos Franko-Prusiškosios karės, visa nacija

kreipėsi bažnyčiospi dėlei simpatijos ir drutybės. Tikrina, kad nemažius kaip 30 milijonų gyventojų, pirmais respublikos metais, buvo ištikimais ir uoliais katalikais. Visi urėdai valstybės, nuo prezidento pradedant iki žemiausio poliemono, buvo suteikiami bažnyčios, armija buvo po jos kieravone, o auklėjimas ir labdarysta tapo pavesti jos administracijai. Niekados po jokia valdžia bažnyčiai nebuvo duota tiek galybės. Jai suteiktos buvo visos malonės, o nebuvo reikalaujama jokių apribojimų konkordato. Bet hierarchija, aristokratiška savo sądelyje ir monarchiška simpatijose, negalėjo dovanoti jaunai respublikai, kam ji išgriovė senąją valdžią. Bažnyčia niekad nebuvo republikoniška, ir kuningas, kurs drīso išpažinti republikoniškus principus, buvo patremiamas savo konfratų. Bažnyčia nepasiganėdino būti atrama konservatyvių įėgų, ji veikliai drąsino ir rėmė kožną prieš-republikonišką judėjimą nuo Boulangerismo iki naujoviškam dalykui prieš Dreyfus'ą. Ažuot apsiriboti religiškais dalykais, ji puolėsi į polytikos arėną, padarė katalikybę polytiška šalininkyste, ir sukeldino polytišką pikčiausią priešgynybę. "Le Cléricalisme, voila l'ennemi" (klėrikalizmas — štai neprietelius) tapo polytišku obalsiu kaip laisvamanių taip republikonų. Taip tad ji veikė tiesiog savo neprietelių naudai ir nestebėtina, kad liaudis sutolygino klėrikalizmą su krikščionyste. Išėiga to viso buvo ta, kad valdžia veikiai ėmėsi už tam tikros antiklėrikalės kompanijos. Bėgyje aštuonerių metų (nuo 1882 — 1890) bažnyčios budžetas tapo sumažintas ant 2 milijonų dolerių, 260 neįstatymiškų vienuolių zokonų po prievarta tapo išguiti iš šalies, auklėjimo kontrolė tapo atimta iš jų rankų ir viešoji mokykla tapo padaryta visai laisva.

Per vėlai klaidingoji polytika tapo atmainyta ir Leonas XIII bandė išibangavimą šalin nukreipti, kviesdamas bažnyčią remti respubliką. Tikėtasai efektas netapo pasiektas; sunkenybės ėjo didyn; anti-klėrikalė įstatymdavystė tęsėsi toliaus ir priešgynybė katalikų, kurie širdyje visuomet buvo karalberniais (rojalistais), tapo daug kartesnė. Parėjimas Pijaus X į Vatikaną nepalengvino padėjimo. Blogai informuojamas savo patarėjų Romoje, jis visai kreivai išsiaiškino šalies sentimentus ir permažai tevertino drutybę judėjimo, kurs rėmė valdžią. Taikos polytika iš Vatikano pusės būtų sutramdžiusi valdžios pastangas įvykdinti pilningą atskyrimą bažnyčios nuo valstybės. Vatikano priešgynybė, dažnai besumoniška, atsvetimino liaudį ir suteikė valdžiai stiprią paramą viešosios opinijos per ištisą agitaciją. Veltui buvo atsišaukta į žmones. Jie neatsiliepė, ir laukiamoji revoliucija, kuri turėjo dievotą bažnytinką pasodinti ant Prancuzijos sosto, neįvyko.

Iš visoko, atskyrimo įstatymas buvo gana teisingas. Jeigu bažnyčia būtų iš draugės dirbusi su valdžia, jis būtų net liberališku beėsas. Vienintėliai sądarbiavo

bažnyčios nedraugai, ir tuomi pasiaiškina faktas, kad tuli įsakymai, kurie būtų tapę suminkštinti, pasiliko nepalytėtais. Bet ir būtų bažnyčiai pasilikusi savastis vertėje \$80.000 000, jeigu Vatikanas būtų pritaręs Prancūzijos vyskupų norui priimti legale stovėnę, jiems valdžios siulomą, stovėnę, kuri patenkino visas protestonų bažnyčias.

Tad nėra ko daug stebėtis, kad po visų tų metų polytšikos kovos, religiškos sąlygos labai žemai nusmuko. Tytveikos pertraukė ryšius su savo bažnyčia, o nusiminė ta saujalė, kuri prie jos pasiliko. Patys Prancūzų vyskupai pripažįsta, kad nedaugiau kaip 5 milijonai žmonių pasiliko ištikimais Romos bažnyčiai Prancūzijoje.

Tuoju po atskyrimo labai buvo stengtasi surinkti pinigų, reikalingų padengimui didokų obligacijų, suverstų ant jų netikumu kasmetinio budžeto nuo valdžios. Iš 80 vyskupinių diacezijų Prancūzijoje tik tai trijose pininginės sąlygos beliko patikrintos. Vienok tyrinėjimas 1911 m. parodė, kaip sąlygos yra kraupinančios. Vienas vyskupas, iš fundušių, kurių sumetė ištikimieji, tegavo \$800 savo metinės algos, o daugelis jo kuningų negavo daugiau kaip dešimtą dalį tos sumos. Archivyskupui Chambéry, kurio metinis budžetas siėkia iki \$40.000, spoksojo veidan einantis didyn deficitas, kurs jau buvo pasiekęs \$12.000! Pačiame Paryžiuje, net turtingiausiose parapijose, pininginis padėjimas buvo keblus. Rezultatas šito tyrinėjimo parodė, kad bažnyčią tepalaiko menka mažuma, kurios skaičius nuolatos mažyn tebeina!

Kuningijos eilės smarkiai prasiretino šitame laike, ir skaičius kuningais besimokančių studentų nupuolė ant 50%. Išgąsties šauksmas girdisi kiekvienoj parapijoje, kad liautųsi šitoks apverktinas padėjimas. Didelis kuningų skaitlius metini parapijas ir bažnyčią tai me laike įstojo į kitokią tarnystą, o toks jų "exodus" dar neužsibaigė. Kaipose pasekmė to viso, disciplinos administracija tarpe kuningų yra sunki, ir išravėjimas negeistinių kandidatų į kuningus tapo beveik negalimu.

Tokia peržvalga Romos katalikybės Prancūzijoje parodo, kokią didelę pragaištį bažnyčia apturėjo bėgyje pastarosios gentkartės, pragaištį turtuose, skaičiuje, pagerbime ir autoritatėje.—

Ar bent mūsų vaikai susilauks tos laimingos valandos, kada lietuviškieji kuningai mes apgaudinėję žmonių, mes pramanytus bažnytinius monus, atsisakys nuo prietarų platinimo ir palaikymo, o griebsis už teisingo darbo, tikrojo gamtos mokslo platinimo, ir žmoniško, padoraus gyvenimo? Įvyks, kaip užtruks melžamoji karvutė....

Kaip Skaityti Naudingiau Geras Kningas.

Laisvas vertimas iš N. A. Rubakin'o.

(Žiurėk "L. M." No. 40).

Perstatykime dabar toki skaitytoją, kursai lengviau supranta idėjas, mintijimus, teorijas, bet ne faktus. Aišku; tokiam reikalinga jieškoti kuningų teorinio turinio. Kningų yra visuomet visokio turinio (turim išreikšti, kad tasai pasakymas musų gyvenimui dar kol kas neatsakantis). Visuomet yra lengviau suprasti kokią idėją, teoriją, negu faktinę klausimo pusę. Bet visuomet teorijos artymai sujungtos su faktais; teorija be fakto yra kuo tai galimu kybotie ore. Todėl skaitytojas visuomet susidurs su šiais dviejais klausimais. Yra net blėdingu pirmiau teorijas žinoti, o faktams but visu svetimu. Tokie žmonės gauna tik paviršutinį žinojimą. Bet visuomet didelesnę naudą suteikia kningos, kuriose randasi teorija, patvirtinta faktais.

Kalbant apie teorines kningas negalima užtylėti ir apie jų pakraipą. Kiekviena kninga tur savą pakraipą ir nėra tokios minties, ar tai literatūrinės, ar moksliniai-filosofinės, kurioje nebutų daugumos pakraipų nesutinkančių tarpu savės, dagi priešinančiųjusių. Žinoma, skaitytojas tur kaip nors šalymai apvertinti visas pakraipas, ar nors svarbiausias. Bet kad žinoti pakraipą reikia išigilinti jos turinį; o išigilinti gal skaitytojas jau įpratusis orijentuoties svetimose mintyse. Gaunasi tarytum koksai užkerėtas ratas, iš kurio nė neišeisi. Tiesą ir teisingumą yra sunku pažinti, o tokiuose klausimuose, kur paliečiama žmonijos interesai, emocijos ir geidimai yra stačiai idealu. Tiesą kiekvienas žmogus savytai supranta. Pradžioj yra reikalingu suprasti ir išigilinti į išeginius mintijimo taškus, suprasti ką autorius laikė už tiesą. Suvis atskiru yra pripažinti tiesą ačiu kokios ypatos "autoritetingumui" ir jieškoti tiesos patvirtinimui dar svaresnių žinių. Suvis savu yra sakyti, darodyti, jog "taip šventraštyje pasakyta", ar "šiaip mintytojas pasakė" ir tą patį skaityti tiesa, tik tuomet, kuomet bus faktiniai pertikrinta ir darodyta, nesivaržant jokiais autoritetais. Kiekvienam yra svarbu ir reikalingu susipažinti nors su svarbiausiomis viskame pakraipomis: reakcionieriai-konservatyve, liberale, socialistine ir anarchistine. Iš praktikos galima patarti pirmiaus susipažinti su paskutine ir paskiausia pirmutine. Todėl kad reakcinėje-konservatyvėje pakraipoje laikosi krikščionystė ir jos įsteigėjai ir todėl kad krikščioniškas žvilgsnis yra prieinamiausiu apvertinimui žmogaus prie kitų atsinešimų.

Tik susipažinimas su pakraipomis dar nereikia jų kritikos. Nereikia mąstyti, jog pradėdas jau lengvai

graibstysis pakraipose. Visuomet skaitant knygą by kurios pakraipos, reikia atminti, jog jos apgynėju yra ne durnius, įsitikinęs ir tikrai mąstantis. Suvis nieku yra susipažinimas su pakraipomis tik sau patinkančiomis, o kitas, kaipo nesimpatingas suvis neguot.

Pereisime dabar prie knygų parašytų su upu ir be upo. Tąjį ypatingai svarbu priimti atydon. Ką reikia: knygą parašyta su upu? Tai yra — knygą parašyta karštai, įtikinančiai-aistriai; tokia knygą, kurioje atsispindėjo autoriaus ne tik žinojimas su protu, bet ir jo siela, jisai visas. Pradedantis skaitytojas tos knygos pilnai nesupras, nes jis neišpratus dar vispusiai knygą vertinti, jis knigoje matys vienumą, bet nesuras "proto, valios, jausmo". Reikia pripažinti, kad knygų su upu parašytų yra labai maža.

Ypač retai sutiksi "su upu" parašytų mokslinių knygų. Jų autoriai tankiausia nemoka, bet ir nenor knigoje parodyti visą save, laikydami tai nuodeme, prieš mokslinį objektyvumą. Jeigu imti kokį nors užkampį, kur norintis save išsilavinti nevisuomet suras ypata, su kuria galėtų nuoširdžiai pasikalbėti, tai tenai panašios knygoms pilnai atstoja gyvą žmogų. Todėl tai reikia stengtis, kad tokių upingų knygų būtų įvairiose mokslo srytyse, ir kad tas viskas būtų apglobta iš visų gyvenimo pusių. Reikia atsiminti, kad dauguma pradedančių skaitytojų tur savyje didį sandelį to upo, ir tokiem panaši knygą esti žibintuvu, šviesa, gaivinanti jų sielas. Ačiu tokioms knygoms ir galima kuodaugiausia pravesti ir įkūnyti gyvenime žinių. Priegtam vieni tik ko nors išguldinimai ir faktai yra daugumui nuobodžiais, negyvais ir priveda skaitytoją prie nuobodumo. Iš visko augščiau kalbėto jau darosi aiškesnis klausimas, ką tur išsirinkti ypata, norinti šviesties.

Eisime toliaus. Išivaizdinsime sau, kad knygą išrinkta, priegto atsakanti skaitytojui ir šis jau rengiasi ją skaityti. Kyla klausimas, kaip skaityti knygą, kad kuodaugiausia ją pasinaudojus. Ir pirmas klausimas palies atmintį. Apskritai sakoma, kad įsitėmijimas įvyksta vien ačiu atminčiai. Bet nejaugi viskas vienodai įsitėmijama? Praktika parodo, kad viena ypata gerai įsitėmijama faktus, bet blogai — apipasakojimo ir galvojimo būdą, kitiems nič nieko nereiškia atminti matematikines formulas, metus ir t. p., bet užtat nesugeba atminti eilių, aforizmų... Tik skaitytojas ačiu visokiems budams gal sugebt atmintį žymiai praplėsti. Blogai įsitėmijama tas, kas nežingeidu, kas nepritraukia atydos ar reikalauja didžios domos. Savęs apsišvietimą reikia dauginti idomaujančioje save srytyje, o esant daugumui dalykų įdomiais ir mūsų atmintis turės. Bet skaitai, skaitai ir regis jog mažai nuo perskaityto liekasi. Kartais tasai suvisu neatneša naudos, o kartais ir padeda geresnės atminties įsitaisymui. Reikia pridurti, kad paantrinti knygoms skaitymą, tai reikia būtina tą pačią knygą paantrinti; suvis ne, dar ge-

riau paantrinimui imti kitą knygą, bet būtina kad jone būtų rašoma apie tą patį klausimą. Galima priversti toki pavyzdį. Duokime, aš perskaičiau "fizikos rankvedį" ar "reformacijos istoriją". Galiu antru sykiu imtie skaityt ne būtina vėla rankvedį ar kitu parašytą istoriją, bet atskiras monografijas. Susipažino su Tyndalio knygą "Šiluma", ar monografija apie Ulrichą fon-Hutteną. Tokiu būdu, beskaitant monografijas galima paantrinti viską perskaitytą. Bet dar geresniu atminties išbandymo būdu yra to pačio apipasakojimas sau, ar kitiems. Bepasakodamas aiškiai ir tuojaus pajauti vietas neaiškias sau. O apipasakojus jau geriau ir galvoje liekasi. Tai posgi padeda surašymas turinio, arba išsirašymas ištraukų. Darant sau turinį ar išrašas negalima tam nurodyti nėjokių teisių. Tasai pilnai prigul nuo skaitytojo individualingumo. Jeigu kas atmena faktus, o užmiršta jų išguldinimą, tam reikalinga apie išguldinimą susirašyti ir t. p.

Skaitymas tveria dar mokėjimą mintyti, ir padeda jam. Kaip gi skaityt knygą, kad mąstyt apie ją ir jos turinį, kad ir tą sunaudojus? Mąstymas prigul nuo prakilnių darbų iš logikos ir kiekvienas logikos rankvedis nurodys nemaža būdų bei patarimų. Mąstyti apie skaitomą knygą reiskia išidėmēt į žodžius, terminus, orientuotis jų reiskime vengiant dvireiskimų, taip pat išidėmēt aprašymo metode; darodymuose, autoriaus vartojamuose, jo proto suvadose, stengtis suprast ir pertikrinti tikrumą jo samprotavimų, surasti jei esti klaidos — faktinės, logikinės. Bet tas nereiškia, kad mintijime būtina reikalingas logikos žinojimas. Prof. Vedenskis sako, kad logikos tiesos jau yra kiekvieno išpildomos, jei jisai nedasileidžia prieštaravimų savoms mintims, nesutiks nė su jokia minčiai iki tol, kol nesuras pamatyvų, kurie privers jį sutikt. Ir teisingai, kuomet mes stengiamės teisingai mąstyti, tai mūsų stengimas tame ir apsireiskia. Kitas dalykas bus, jei jau pradėsime jieškoti, ar mintijimas (autorio ar skaitytojo) nepadarė klaidų. Tokiuose atsitikimuose jeigu mes nesimokinę logikos, tai ir nepastebėsime klaidos; kartais net jaučiamą kokią tai klaidą, bet negalime jos surasti. Logikos žinojimas nesunaikys mumyse klaidų, bet tik padarys mus jautresniais prie jų ir tokiu būdu padės mintijimo teisingumui.

Neprošali priminti dar porą būdų žinojimo patikrinimui. Kaip sužinot, ar perėmė mes turinį skaitomos knygoms ar dar ne? Reik pasistengt pritaikint reikale (apipasakot sau ar kitiems). Daugumoje atsitikimų buva šaip: jeigu skaitytojas ištiesų perėmė turinį, jis gal jį ir apipasakot. Antras savęspatikrinimo būdas panašus į pirmą: reik suprast kokią nors apskritą idėją, o tasai jau reiskia mokēt ją konkretizuoti, t. y. iš augštumų nunešti žemėn ir apglobti paprastais, kasdieniniais faktais. Tuomi mes darome tarytum kokį tiltuką ir jieškom tų idėjų atspalvį šalį savęs gyvenime.

Reikia visuomet atminti, kad kiekvienos tiesos, žodžiais išreikštos, pamatu yra gyvenimas. Skirti faktą nuo fikcijos (tą kas buvo, nuo to, kas rodosi) būtina reikalinga, taip lygiai, kaip reikalinga skirti jau žinomą nuo dar nežinomo, darodytą nuo nedarodyto, teoriją nuo hipotezės. Visuomet visoki sulyginimą, analogiją, simbolę nelaikyti nė faktu, nė paaiškinimu. O tame nuodėmingi nė tikrai ką pradedantieji skaitytojai, bet ir užsitarnavusieji rašėjai.

Skaitymas suvisu nėra mokslu. Tai menas, o kaip toksai neprisitaiko prie tiesų. Galime tarti, kad kiekvienas tur savą žvilgsniu mąstuoti, o neprisilaikyti autoritetų, kaip nė garbiais jie būtų.

V—13

SN.

Ar krikščionybė turi istorišką pamatą?

Beabėjo geras krikščionis nusišypsotų, jeigu jo kas užklaustų, ar jo religija turi istorišką pamatą, nes jis, bendras su kožnu kitu tikinčiuoju, turi pilną išitikėjimą į tą, ko jis buvo mokinamas. Bet mes nebepriimamė už teisybę tą, kas buvo mokinama atstovų jeib kokio tikėjimo, priskaitant ir tą, kas buvo žmonėms įkalama krikščioniškųjų mokytojų. Per ištikus metšimčius abejojimas arba atmetimas krikščioniškojo mokslo buvo korojamas mirčia arba žiauromis bausmėmis. Tik pastaraisiais metais drąsioji kritika krikščionybės tapo apkenčiama. Šiandien netik ką kaikurios jos dogmų esti užginčijamos, bet čia krikščioniškoji sistema pati esti abejotina.

Idant atrodyti, kad krikščionybė stovi ant istoriškojo pamato, yra reikalinga atrodyti, kad kožnas mokymas šitos tikybinės sistėmos yra išsireiškimas fakto. Pamatinė krikščionybės dogma yra „Žmogaus Nupuolimas“. Buvo tai „Adomo nuodėmė“, kuri padarė Jėzaus mirtį reikalingu daigtu. Krikščioniškojo tikėjimo mokytojai ir kuningai patįs turi suteikti atrodymus, ant kurių šitas mokslas „nupuolimo“ ir galutiniojo atpirkimo žmogaus esti remiamas. Ar trečiasis Genezies perskyrimas yra istoriškas surašas? Ar žaltys ištikro suteikė Jievai žinią, ir ar buvo darže medis, kurio vaisių buvo užginama žmogui ir moterei valgyti? O jeigu ir buvo tokis medis, kas pasakė žalčiui, kad valgymas vaisių jo neužmuštų tuos, kurie jų valgė, bet vietoje, kad juos užmuštų, pakeistų juos „į dievus, žinančius gerą ir pikta?“

Idant pastatyti istorišką pamatą krikščionybei, yra reikalinga atrodyti, kad visi asmenįs dalyvaujantieji Rojaus tragedijoje buvo istoriškais asmenimis. Nepakanka surasti *historiškąją priežastį* užgimimui ir nukryžiuojimui Jėzaus trečiame Genezies perskyrime.

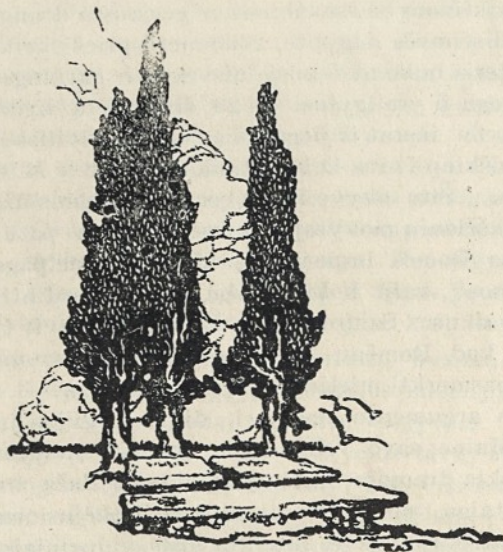
Jeigu šitas atpasakojimas viliojimo ir nepaklusnumo žmogaus nėra istorija, tai krikščionybė neturi jokio istoriško pamato.

Kad turėti pačius žodžius išreikštus dalyvaujančiųjų pirmoje gyvenimo scenoje, atloštoje dramoje, vienas aktorių, arba katras publikos, turėjo nurašyti kalbas ant vietos, ir tos kalbos turėjo būti užlaikomos per visas gentkartes nuo Adomo laikų, lygiai taip kaip jos buvo daviamos ir nurašytos: Ogi, kas buvo tasai rašytojas? Buvo trys veikiančios asmenįs — Adomas, Jieva ir Žaltys — ir tik vienas klausytojas, pats ponas dievas. Kas buvo kaltas? Kokius atrodymus turime, kad Adomas arba Jieva arba Žaltys mokėjo rašyti? Arba jeigu norite, ir pats ponas dievas? Kaip mes žinome, kad dalykai aprašyti trečiame Genezies perskyrime ištikrųjų atsiko? Iš kur šita pasaka atsirado? Atminkite, kad šitoje pasakoje yra žmogus dviejų dienų amžiaus, moteris vienos dienos amžiaus, žaltys tik per kokį stebuklą tegalėjo pasirodyti, ir patsai vyro bei moters sutvertojas. Jeigu vienas šitų asmenų buvo autorium trečiojo Genezies perskyrimo, su kuom rašė jis šitą pasaką? Ar buvo paišiukai, plunksnos ir juodylas Rojuje? Ar buvo ten popieros arba papyraus? Leidžiant, kad ir vienas Rojaus gyventojų parašė tą pasakojimą, kas buvo veikama su juom po parašymui? Kur jis buvo užkištas, kad neprapultų?

Labai daug ko reikėtų atrodyti apie šitą pasaką apie Adomą ir Jievą pirma negu galėtume ją priimti už istoriją. O jeigu ji nėra istorija, tai kokios vertės ji gali būti paramstymui krikščioniškos sistėmos?

Jeigu pasakojimas trečiame Genezies perskyrime yra išgalvojimas, tai krikščionybė yra prigavystė.

Jėzų išgalvojo taip, kad užgimtų, taip kaip Adomas buvo išgalvotas, kad nupultų, *religiškam tikslui*, ir nėra tiek istorijos aprašyme tų džentelmanų, kiek pasakose arabiškųjų naktų.

KRIKŠČIONYBE ir MOTERIS

“Krikščionybei parėjus, ir moteris atsipeikėjo. Krikščionybė — tai moters geriausias draugas“. Taip neseniai išsitarė tulas kuningas, užtaraudamas moterių balsavimą. Tą mintį išgirsi iš kiekvienos sakyklos ir tie, kurie geriaus neišmano, itiki, kad taip yra. Rašančysis pats tą neteisybę skelbęs yra iš sakyklos, o jeigu pats taip daręs nebutų, jis tylomis užmestų skelbėjams, kad jie tyčia meluoja. Bet dabar jis atsimena, kad tą neteisybę iškiepijo jame dienose, kada jis gyveno itikėjimu, ir todėl jis neapkalta skelbėjus melagiais. Kuningai papratę yra taip kalbėti dėlei to, kad tiki, o ne dėlto, kad butų patys ištyrę butis.

Teisybė gi yra, kad krikščionybė buvo ir tebėra ne drauge moters pažangos ir vyriausia tramdytoja jos emancipacijos. Ir negali buti kitokia. Pačioje širdyje krikščioniškos teologijos moterei paskirta yra vieta gėdos ir pažeminimo. Ant jos sukrovė svieta nuodėmes, kaip kad Žydai savo griekus sukrauna ant ožio. Kas tik nelaba ir varginga, ant jos sukrauta tapo. Jos kuno silpnumas ir ypatingos sopulių kančios — anot krikščionių — patvirtina jos ištvirkimą ir duoda progą statyti ją po vyro pavaldai. Krikščionybei viešpataujant civilizuoatame svieta, istorija lyties pergyveno savo tamsiausias dienas. Tik bažnyčios užgniauzimui silpstant, likimas moterų pasigerino. Kiekvieną didį judėjimą dėl moters emancipacijos sukėlė netikintieji ir krikščionybę ir prieš bažnyčios papriešinimą. Bažnyčioje niekuomet nesigirdėjo didelio balso už moters judėjimą, ir tą judėjimą turėjo vesti ir populiarizuoti netikintieji ir krikščionybę. Reikia tad tikėjimo, kurs kalnus verčia, kad kaip teisybę skelbus aną teorėmą, buk “krikščionybė esanti moters geriausiu draugu“.

Kad senovės Aigypte, 2000 metų prieš krikščionių erą, moteris buvo atsiekusi laisvesnę ir garbingesnę poziciją, negu ji yra įgyjusi po 20 šimtmečių krikščionybės, kruvon imant ir jiegas šiadvkštės civilizacijos, tą buitį išaiškino D-ras D.M. Flinders Petrie ir M. Camille Maspero. Šito akyvo fakto bene nesidrasins užginčyti joks krikščionių mokytojas, kurs randa sav patuką nelabystose Romos imperijos. Mat “gadyne pagoniškos Romos“, kaip koku baubų, galima gąsdinti padykusius vaikus. Sako tai būvė kas baisiausio ir tyraniškiausio, kad Romėnų tėvas turėjo tiesą savo moterį ir vaikus pasmerkti mirtin pagal savo užmačią.

Šito argumento nelaimėi, didis Anglijos juristas, Henry Maine, savo veikale apie Senovės įstatymus, sako: “Jokia draugija, kuri užlaiko bent dažą krikščioniškų įstaigų, nepanorės atgaivinti ištekėjusioms moterims ypatingąją laisvę, suteiktą joms viduriniais Romos

įstatymais. Kada vėlesni Romos įstatymai priėmė, sulyg teorijos gamtiškųjų įstatymų, lygybę lyčių, kontrolė moters ypatos buvo visai iš vartojimo išėjusi, kaip užgimė krikščionybė. Jos padėjimas pasiekė didelę ypatingą laisvę ir savastinę nepriklausomybę, net kada buvo ištekėjusi, ir saivališka ant jos galybė vyriškų genčių ar jos globėjų buvo pavirtusi į nieką, o sutuoktvių forma nesuteikė vuru jokios viršesnybės“.

Nupiešęs pastebėtiną laisvę, kuria gėrėjosi moters Romos imperijos laike krikščionybės užgimimo, Henry Maine toliau rašo: “Vienok krikščionybė nuo pat pradžios stengėsi susiaurinti šitą pastebėtiną laisvę”.

Historikas Lecky, savo “Historijoje Europos Moralės“ atrodo, kad monogamiją (vienapatystę) buvo įsteigusi pagoniškosios Romos religija. Jisai sako: “Monogamija nuo seniausiųjų laikų buvo aštriai įsakytą, ir buvo didelė nauda, kokią suteikė paplitimas Romos galybės, kad ji šitą tipą Europoje padarė viešpatuojančiu. Tiesose ankstybosios Romos turime gana atrodymų, kaip moteris dideliai buvo gerbiama ir kaip ji prakilni buvo Romos draugijoje“. Rašydamas, kaip galutinai įgyjo laisvę Romos moters per statutus jos naudon, jis sako: “Legališkoji moters pozicija buvo įgyjusi pilningą nepriklausomybę, o jos socialė pozicija — didelė pagarba“.

Kokia-gi galinga itekmė moterį nutrenkė iš pozicijos pagarbos ir laisvės ir kiltumo, kokią ji buvo turėjusi pagoniškoje Romoje, ir verguė ir žvėriškumą, kurin ji pateko krikščionybėje amžiuose tikėjimo? Kokia navatna jiega žmoniją sugybulino prieš moteriškąją lytį taip labai, kad, kaip Herbertas Spenceris sako: “Anglijoje, dar net 17-tame šimtetyje, vyrai pritinkamos stovėnės nesidrovėjo mušti savas pačias“, o ponai socialio ženklyvumo surengdavo pasilinksmavimo vakarus Briedewell'yje, kad matyti vargšes, klykiančias moteris, mušamas per nuogas pakalas? Kas svieta atsitiko, kad atsimainė vyrų širdys taip, juog — iki dvidešimčiai metų 19-tojo amžiaus — viešas moterų pliekimas Anglijoje buvo vartojamas, ir kad užderėjo railų (barningų moterų) kamanos ir raganų nardyklos miesteliuose ir miestuose?

Moters emancipacija pagonų imperijose priderėjo nuo pažinties gamtiškojo įstatymo, sulyg kurio lytis viena kitą papildo ir viena kitai lygios yra. Moters atgaleivystė krikščionybėje priklausė nuo bažnyčios mokymo, kad sulyg dieviškojo įstatymo moteris yra žemesniu ir pavaldingu tvariniu. Jos atsiradimą aiškino tuomi, kad vurui reikėjo lyties sėbro, po to kaip pradinio tvėrimo užmanymas buvo jau dievo užbaigtas būvęs. Ji tapo suziesta iš vyro šonkaulio; per jos silpnumą ant pagundų, nuodėmė atsigriozdė į svieta, ir žmogus tapo išvytas iš savo dangiškos buveinės. Ji pavertė į niekus dievo sumanymus ir vyro laimę. Akyse bažnytinko, moterį reikia niekinti kaip silpną ir nuodėmingą. Jos

vyliojanti grožybė, kuri patraukia vyrus, vertė dar labiau jos neapkęsti, kada ištvyrkusių gyvenimu ar minykiškais apžadais vyrai patekę buvo anapus ribų jos vilionių.

Kiek nebutų buvę vilties, kad krikščionybė išaugs iš įtikėjimo į tvėrimo mytą, ir kad prileis moterį prie jos tiesų kaip bendrą žmogišką butybę, toji viltis tapo išblaškyta, kada imperatorius Konstantinas pakylėjo Jėzų į glitas dievų, padarydamas jį sėbru Trejybės. Antroji ypata trejybėje buvo reikalinga tiktai, kad numalšinus papykį pirmosios ypatos už įkyrumus, sukeltus moters. Leisti, kad gundymo pasaka ir žmogaus puolimas yra prasimanymu, ženklintų, kad antroji trejybės ypata nebetenka savo užsiėmimo. Oficiališkai krikščionybę įkalindami į tēoriiją dievų trejybės, Konstantinas ir Nikėjos konciliumas be sužinės prikalė moterį prie pozicijos gėdos ir negodos sviete, kuri niekad neatšimainytų, iki įtikėjimas krikščionių tēologijon nenusilpnės; jie pririšo moterį prie tekinių bažnyčios vežimo, be vilties laisvės įgyjimo, iki tas vežimas nesudaužės į skeveldras.

Rezultatas krikščionių mokymo kaslink moters aiškiausiai matosi raštuose bažnyčios šventų tėvų. Šventas Augustinas, kuris savo dienose perleides buvo daug valandų glėbyje linksmių ir apšviestų hetairių Karthagėnos, susmarkėjo skaudžiai bebardamas moteriškąjį lytį, ir galiaus nustebes klausė: "Kam gi moteris bent tapo sutverta?"

Šv. Ambrozijus sako apie moterį: "Ji labiau tinka kuniškam darbui. Atsimink, kad dievas išėmė šonkaulį iš Adomo kuno, o ne dalį jo dušios, kad ją padirbus. Ji netapo padirbta sulyg paveiklo dievo, kaip kad vyriškis".

Šv. Hieronimas sukniupo moterį bedergdamas ir tarė: "Moteris yra šaknimi viso, kas pikta ir nelaba".

Tertulianus sakė: "Tu esi velnio vartais, prigavike medžio, pirmutine pabėgėle nuo dieviško istatymo".

Šv. Gregoras iš Nazianzo nupeikė ir moterį ir vedlybas, sakydamas: "Palaimintas yra, kas užlaiko bepatystę, ir nesutepa dieviškąjį paveikslą savyje purvais lytiško goslumo. Nožmus yra smakas ir mitri gyvatė, bet moteris turi nelabumą abiejų".

Su tokiu paniekinimu bažnyčia žiurėjo į moterį, kad konciliumas Auxerrėjo 578 m. nutarė uždrausti moterims sakramentą imti rankosna, kaip vyrai, "dėlei anų nevalyvumo".

Kad pateisinus taip nožmų ir neprigimtą atsincšimą į moteriškąjį lytį, atsišaukta ant biblijos. Buvo rušėiai nurodoma, kad "Adomas buvo pirmiau sutvertas, potam: Jėva, ir Adomas netapo apgautas, bet moteris apsigavo ir prasikalto". Juk pats Jehovah prakeikė paveldėjimą silpnybės ir sopulių ir nulėmė: "Tavo pageidavimas bus link tavo vyro, ir jis viešpataus ant tavęs". Buvo pripažinta daug reiškiančiu, kad Jėzus

neprasitarė nė žodžio papeikiančio priklausmingą poziciją moters Žydų šeimynoje.

Ką Jėzus užtvirtino savo indiferentiškumu, Povilas mokino kaipo artikulą tikybos. "Moters pasiduoikit saviems vyrams. Kaip bažnyčia yra po valdžia Kristaus, taip tegul moters esti po valdžia savų vyrų *visame kame*", jis mokino Ephėzo krikščionis. Idant nepalikti jokios klaidos tokio nuostebaus reikalavimo, Povilas aiškino Timothėui, kad priežastis, kodėl moterims neleista mokinti ar kalbėti viešai, o tik reikia mokintiesi "tyliai visam pasidavime valdžiai", buvo ta, kad "Adomas netapo apgautas, bet moteris tapusi apgauta buvo prasižengime". Bažnyčios šv. tėvai rado gausą medegos krikščionių tēologijoje ir biblijoje tikrinimui, kad moteris yra, žodžiais šv. Chrysostomo, "neišvengiamas piktas, prigimta pagunda, pageidaujama nelaimė, naminis pavojus, mirtinas apžavėjimas ir nudažytas nelabumas".

Lecky, rašydamas apie tą gadynę, sako: "Daktaras šv. tēologijos po daktaro skambino tą pačią griaudulingą gaidą, iškrėtė historijos lapus nušvietimui bjaurumų lyties, ir sustatė eilėn bažnyčios liudyjimus apie tą dalyką su šalčiausio kraujo rustumu ir rimtumu".

Taip tad kaipo dogma krikščionių tikėjimo moteris buvo begarbe, nužeminta, ir dalyku kuningų neapykantos. Taip tai pusė gyventojų krikščionijos buvo pasmerkta nuoskaudon ir paniekiniman.

Užderėjimas bažnyčios niekinančių pamokų kaslink moters buvo našus apšmeižomis, ašaromis ir krauju. Pirmu rezultatu buvo celibatas (bepatystė) dėl tēologišku priežastų. Mokoma buvo moterystę esant pasekme nuodėmės, ir dalyku vengtinu. "Moterystė nėra tolina kekšystės", mokino Tertulianus. Klemensas Aleksandrietis tą dalyką truputį kitaip aiškino. "Kekšystė yra perėjimas iš vienos moterystės į daugmoterystę", jisai sakė. Šv. Gregoras iš Nyassos paskelbė akyvą tēoriiją, kad "nebuvo dalyku dievo pirmapradinio sumanymo, kad veislė tęstųsi lytiška sąjungme".

Moterystė, toli-gražu nešventa akyse kuningų, rodos tik padaugindavo jų panieką dėl josios. Ji tik pasunkindavo moters nuodėmes, nėra netik jį, bet ir negimėlis, kuris gludėjo jos ysciuose, buvo persigėręs nuodėme. "Kudikiai beveik sprindžiu sprendžiami", sakydavo, roplinėją po pragaro aslą. Net negyvi gimę kudikiai buvo nulemti į prapultį iš dėkos jų motynų. Nėra aštresnio skyrnio visoj historijoje kaip ans, kurs apsakinėja pastangas širdperša perimtų businų motynų, kaip išvengus baisingąjį bažnyčios nusudymą jų mažiulių, jeigu jų vaikeliai užgimtų negyvais. Nebuvo nė vienu vieno tarpe visų bažnyčios tėvų, kurs nebutų varstęs motynos širdį mokymu, kad visi kudikiai, kurie pasimirė nepakrikštyti, esti neįleidžiami į dangų. Šv. Fulgentijus labai aiškiai primeta priežastį kudikių

pasmerkimo motynoms savo veikale "De Fide", kur jis sako:

"Buk persitikrinęs ir neabejok, kad netik žmonės, kurie įgyjo savo išminties vartouę, bet ir maži vaikai, kurie pradėjo gyvuoti motynos gimdoje ir ten pasimirė, arba kurie, vos tik užgimę, išėjo iš šito svieto be sakramento šventojo krikšto, suteikto vardan Tėvo, Sunaus ir šv. Dvasės, turi buti baudžiami *amžinomis kančiomis nemirštamoje ugnyje*; nėra nors jie jokia nuodėme neprisikalto iš savos valios, jie vis gi užsitraukė prakeiksmą pirmapradinės nuodėmės, *savo kunišku pradėjimu ir užgimimu*".

Tai buvo apsilankymas tėvų nuodėmių ant motynų su atgieža.

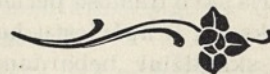
Kadangi sutuoktusių baidėsi didelis skaičius vyrų, prostitucija rado paguodą. Tas pats dalykas esti patėmyjamas šiandien: nors mūsų šiadykštis vengimas moterystės prideria nuo ekonominių, o ne ekleziastiškų įiegu, vienok begarbumas moterims kovoje už lytišką emancipaciją aiškiai veria akį. Paplitusi kekšystė suteikė ypatingą paniekinimą moters, ir padarė ją tikra savavastimi vyro. Kuningai patys pradėjo laikytis suguloves, taip juog 869 m. reikėjo išleisti taisyklą, uždraudžiančią kuningams laikytis po "keletą" moterių. Kuningams sugulovės skaitėsi mažiaus suteršiančiomis negu moterystė, ir vienas Konstancijos vyskupas turėjo begėdišką drąsumą net uždėti "sugulovinę mokestį" ant kuningų savo diacezijos. Jiė gana gerai įstengė mokėti tą mokestį, nėra kuningai, kurie laikėsi suguloves, labiaus patiko šeimynų galvoms kaipo ištikimesni nuodėmklausiai jų žmonių ir dukterų. Kaip paplitusi buvo kekšystė tarpe kuningų Viduriniuose Amžiuose, atrodo historikas, pasakodamas, kad nemažiaus kaip 1500 besibastančių moterių atsirado Konstancijos konciliume 1414 m. Anose dienose bažnyčios triumpho ir garbės, kurius tai amžius dabartiniai evangelistai ir kuningai su išsiilgimu mini kaipo "Tikybos amžius", teisybė be atodairos tikrina, kad tai buvo gadynė žemiausio nupuldymo moteriškės. Žemumą jos pagarbos irėžė bažnyčios historijon ana iškilmingoji diskusija Macono konciliume 16-me amžiuje, ar moteris turi dušią ar ne. Susiraminame išgirdę, kad po ilgų svarstymų šitas kuningų seimas nutarė daugumu vieno balso, kad moteris turi dušią.

Jeigu šešiolika krikščionybės šimtmečių nieko moterei nepateikė kaip vien degradaciją, tai atėjusioji Reformacija mažai tepataisė jos poziciją akyse krikščionybės. Liuteris savo rašte "Apie gyvenimą moterystėje" apskelbia racionalistišką pažvalgą apie moterystę, manydamas, kad ji yra "pašaliniu dalyku kaip jeib-koks žemiškas darbas", ir kad ją reikia atimti iš-po bažnyčios jurisdikcijos, "nėsa moterystė yra tik žemišku ir pašaliniu dalyku". Jis net pačiai širdulei pripažino tiesą prašyties savo lytiškai nusilpusio vyro leidimo,

slapta sugyventi su jo broliu arba artimiausiuoju draugu. Bet Liuteris negalėjo atsikratyti nuo idėjos, kad moteris esti vyro savastimi. Privilėgija, pripažinstą netinkamai pripirštai ir apgautai moterei, buvo perstatoma vyrui ne dėlto, kad moteris turėtų tiesą ant savos ypatos, bet kaipo apžvalgus žingsnis vyro: "kad savastis nepatektų svetimiems paveldėjams".

Polygamija (daugpatystė) buvo visuomet laikoma liudyjimu moters degradacijos, ir dažnai krikščionių pamokslininkai giriasi, kad krikščionybė radusi moterį auka polygamiškos žmonijos ir todėl išteigusi monogamiją naudon ir apgyniman josios lyties. Bet iš tiesų tai tas visai neteisybė. Kada krikščionybė atsirado, kaip Henry Maine atrodęs yra, ji užtikio monogamiją tarp pagonų Romos ir Graikijos. Polygamija nebuvo ar net leista Europoje, prieš krikščionybei išiviešpataujant, o jai išiviešpatavus, krikščionys ją praktikavo, krikščionių bažnyčia leidė ir krikščionių biblija ją apgynė. Karolis, "ans krikščioniškiausias karalius ir ciesorius", kurs liepė prostitutės nuogas sutempti ant rinkos ir ten plakti, pats turėjo nemažiaus kaip šešias pačias.

(T. b.)

IŠ HIOBO.

I.

[III].

...Net dieną gimimo prakeikė Hiobas.
Jis tarė: "tebunie diena ši prakeikta,
Kuomet mane motina mano pagimdė...
Tebunie prakeikta naktis nelaiminga,
Kuomet pasakyta: "jau vyr's prasidėjo"
Tegul valanda ši tamsi bus ant amžių,
Tegul jai nešviečia, nespindi šviesybė...
Nei Dievas tegul tos dienos nesiklausia!

Tamsybė baisi tegul ją apgalės...
Te ukai-klajunai aplinkui lakioj'!
Te debesįs-miglos šviesybę užstoj',
Ir saulė tai dienai tegul nežibės!

O tųjų jausmų žmogiškųjų naktis
Privalo išdilti iš skaitliaus nakčių!
Ji tai man pagimdė, ką šiandien jaučiu!
Ant amžių te žuva ši meilės naktis.

—:000:—

Jai nanktį tą baisią tėvai but' apleidę,
Nejausčiau šiandieną kančių begalinių.
Kam ji atrakino duris mano kuno?
Ir kam ji nelaukė ateinant aušros?
Dėlko nelikau nepradėtas palaidot's?...
Kam reikė išvysti mirgėjim's šviesos?...

Tebunie prakeikta naktis nelaiminga,
Kuome paskyta: „jau vyr's prasidėjo!“

Kam gyvas iš motinos iščiaus gimiau?
Verčiaus buč pražuvęs gimimo pradžioj!
Te ukai—klajunai, te miglos lakioj
Aplinkui tą dieną, kuomet aš gimiau.

Ant kelių kam motina ėmė mane,
Kam davė ji žįsti man krutis savas?
Kam ji, man bemiegant, dainavo dainas,
Mane kam daboj, nuvargus sapne?...

—:000:—

Dabar bent gulėčiau ramus kapinyne,
Podraug su karaliais ir žemės galiunas,
Ką žuvo, garbės bestatydami rumus.
Aš bučiau sau žuvęs, kaip vaisius paslėptas,
Ir niekas sau bučiau, nei kudikis mažas,
Nė sykiu nematęs šviesybės, nė saulės...
Ilsčiaus begalo, ramybėj paskendęs,
Ir nieks šios ramybės sudrumst negalėtų!...

Ten kalinio verksmo skaudaus negirdi...
Ir skurdžiai ten tyli, pamiršę vargus...
Rasi tenai ponus, didžiunus, vergus...
Visokie ten ilsis: mažiukai, didi...

Negreit tesulaukt man ramybės šventos,
Nors vargsta, dejuoja nuliudus širdis,
Nors laukia, kada jai naktis beužstos,—
Neveikiai bedienius aplanko mirtis!...

—:000:—

Beviltis likimas! Beviltis tam vyrui,
Kam kelią slaptingą pats Dievas apreikė.
Štai valgyti laikas, o dusauti reikia,
O ašaros gėrimo vietoj reik ryti.
Nesa ko bijojaus, mane tai ištiko,
Ir tai, kam aš rupą didžiausią padėjau,
Ko laukti bijojaus, regėt nenorėjau,
Lyg sopulis — smugis atėjo, apsėdo...

Turėjau palaimą... Ramus gyvenau...
Linksmybe džiaugiausiu, lyg laimės vaikai.
Ir taip netikėtai atėjo laikai,—
Ir laimės ir džiaugsmo umai netekau...

Ah!... Toji jausmų žmogiškųjų naktis
Privalo išdilti iš skaitliaus nakčių!
Ji *tai* man pagimdė, ką šiandien jaučiu...
Ant amžių te žūva ši meilės naktis!...

* * *

II.

[VII].

Žmonės ant žemės, kol gyvi kariauja:
Jų visas gyvenim's — tai kova, pavojus.

Ir štai aš lyg bernas išs'ilgęs pavėsio,
Belaukdam's, kad darbas jau galą prieitų.

Tiek mėnesių dirbau! Nakčių tiek kentėjau!...
O guldamas klausiau: kada atsikelsiu?
Gi dieną kaip tik sutemos vis ilgėjaus:—
Visiems aš buvau baidyklė negražioji.
Še: kunas supuęs, jį kirmėlės ėda...
Oda — susiraukus, nebedera niekam...

Gyvenimo dienos skubiau bėgo — lėkė,
Neng staklėse šeivos pas gerą audėją...
Tikrai, mano amžius — tai vėjas—lakunas,
Nė akis negrįžta prie to, kas jau buvo!...
Nė vieno, kas gyvas, akis te nemato,
Kaip nykstu, suniuręs, kaip pragaištin einu...
Nereikia žiurėt'... kam regėti, kaip gaišta
Gyvenimo mano šios dienos beprasmės!...

Antai, gali tēmyt', kaip debesį plaukia:
Jie pereit, prabėga, tolybėn nueiti...
Taip lygiai ir žmogus, kurs eina į grabą,—
Gyvybėn jis vėla niekad nebegrįžta...
Namų jam savų niekad nebregėti...
Ilgainiui jo vietos atžint nebatžintum...
...Vienok aš kalbėsiu... Parodysiu savo
Smutnybę ir tužbą, kur dvasioj pakyla.

Juk aš ne tos jūros, ne bangos, ne žuvįs,
Tad kam tu man liepi tylėti ir slėpties?...
...Maniau, gal man patalas duos kiek link-

[smybės,

Gal lova aplengvins man sopulį didį...
Man širdį parodžius, tu drausti pradėjai,
Sapnais, lyg kad šmėklomis, gązdinti nori...
Dvasia nebišlaiko... geriau but pakartu...
O kaulai — jie laukia mirties beateinant...

Nenoriu, nenoriu aš gyvas kentėti!...
Paliauk-gi, paliauk nuo manęs! Atsitolink!
Juk visas gyvenim's už dyką nuėjo,
Naudos man neatnešė pilkosios dienos...

Kas yra žmogus?... Ar jis toks svarbus,
Kad visad tu jį garbėje laikai?...
Kam daboji taip į žmogaus darbus?
Kam lankai tu jį, kam tu jį bandai?
Paliauk-gi, paliauk nuo manęs! Atsitolink!..
Jai aš taip labai nusidėjau, gyvendam's,
Žmonių tu sarge, pasakyk, kas daryti?...
Juk aš lyg sienopi tavęsp atsimušęs,
Patsai sau pavirstu našta begalinė!..
Atimk nuo manęs mano nuodėmių našta!..
Dabar štai aš gulsiu į žemę, kad žuti,
Kad nieko nebjausti ir nieko netrokšti.

Gal kas ateis ryt' manęs čion jieškotų,—
Aš jau čionai nebebusiu... nebusiu...

DENNIS HIRD, M. D.
Evoliucijos Mokslas
Paveiksluose.

III.

GEOLOGIJA.

(Žiur. "L. M." No. 40).

Permiškė systėma.

Fig. 74 gerai perstato stogagalves amphibijas (Stegocephali) Permiškės gadyneš.

Šitos amphibijos mums labai akyvos, nėsa iš ne kurių jų paeina šliaužliai (reptiliai), iš kurių pavįso žindžiai (mammalia).

Nereikia paisėti, buk kuri-nors tų didžių systėmų uolų ėsanti paženklinta tulu nepereinamu užtvary; vienok, nors fauna augštutinio sluogsnio vienos systėmos itin panėšėtų į fauna žemiausiame sluogsnyje tulid augščiaus, grupės iš visoko imant yra kitokios.

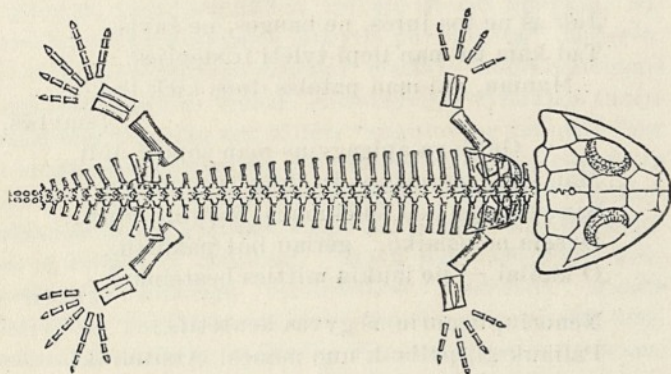

Fig. 74. — Branchiosaurus.

Triassiškė systėma.

Dabar mes pereiname iš primarės atdalos į sekundarę (antraeilinę).

Žemiausioji uolynų grupė šitoj sekundarėje atdaloje vadinama esti *Triassinė*, ir aš parodysiu jums reptilius, iš kurių atėjo žindžiai.

Fig. 75 parodo vieną iš didės grupės (Theromorph-

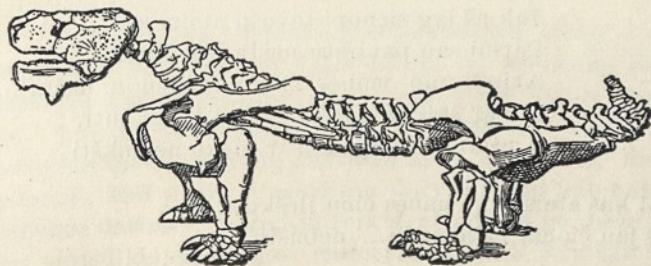

Fig. 75 — Pariasaurus bairi, iš formacijos Karoo, Piet. Afrikoje.

ha), vadinamą žindžių pavidalo reptiliais. Žemiausias skyrius šitų reptilių ėion gerai atveizdintas yra. Žiurėk, koks žiaurus ir nešvankus drimba jis yra.

Fig. 76 paduoda lavesnį pavidalą grupės negu matėme Fig 75.

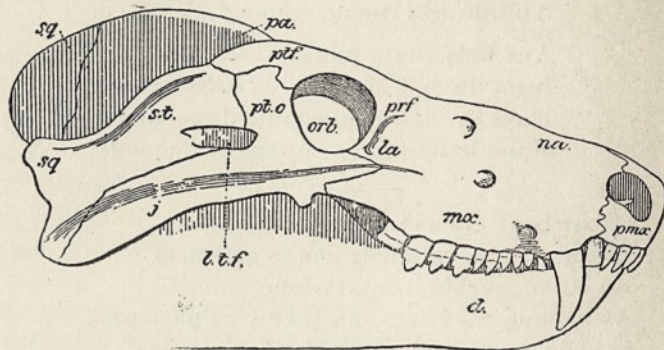

Fig. 76. — Šun-žandis reptilius, Kynognathus.

Fig. 77 yra žibinkštės pavidalo reptilius. Viršuj, esti kaukuolė žiurint iš šono, apačioj — kaukuolė žiurint iš viršaus ir iš apačios, su dančiu dribsančiu tarpe anudviejų. Įtėmyk baisesi nožmią išžiurą kaukuolės, ir matysi, kađ ji taip mirtinga kaip aršiausiųjų musų mėsaėdžių žvėrių.

Gadyneš šitos grupės reptilių yra taip didelė, kad aš žodžiais joku budu neįstengiu nupiešti. Klisėje reptilių, perstatytų Fig. 75, 76, 77, reikia jieškoti stembrinės formos žindžių (mammalių).

Jurasiškė systėma.

Tolesnėji atdala sekundarių uolynų vadinama esti

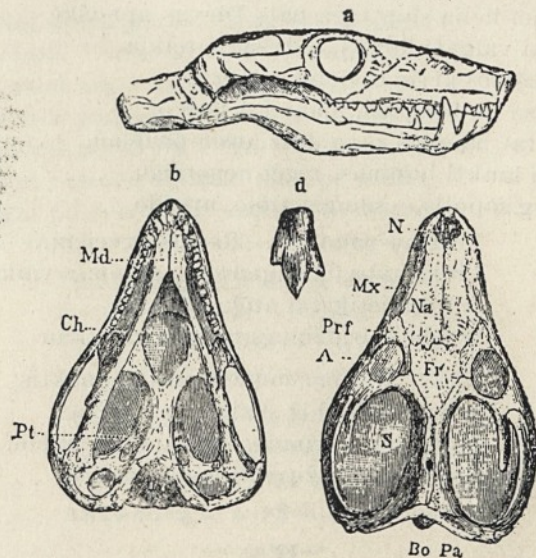

Fig. 77. — Kaukuolė Triassinio Théromorpho (galesaurus planiceps), iš formacijos Karoo Piet. Afrikoje, (Sulyg Owen'o). A iš dešinės pusės, b iš apačios, c iš viršaus, d garankštinis dantis. N šnervė, NA nosies kaulas, Mx augštutinis žandas, PRF priekaktinis kaulas, FR kaktos kaulas, A akiu duobės, S smilkmeniū duobės, PA viršugalvio akis, Bo narys pakaušyje, Pt sparnakaulis (pterygoid), MD žemutinis žandikaulis.

Jurasiškė; tosios reptiliai yra pagarsėję nesvietišku didumu.

Brontosaurus (Fig. 78) buvo vienu iš dideliausių jų žemės gyvunų. Jo ilgumą sprendžia buvus bent 50 pėdų, jo svarumą, kada gyvas, į 20 tonnų.

Megalosaurus — tai kitas anų milžiniškų žemės gy-

Fig. 78. — Brontosaurus.

vunų, kuriais šitoji galdynė pagarsėjo.

Fig. 78 ir 79 yra paveikslai nesvietiškai didelių reptilių, kurių buvo didelė daugybė Jurasiškėje galdynėje.

Šitie gyvunai buvo žiaurus ir smarkiai nožmus, ir jie viešpatavo tulą laiką, vienok toje galdynėje atsi-

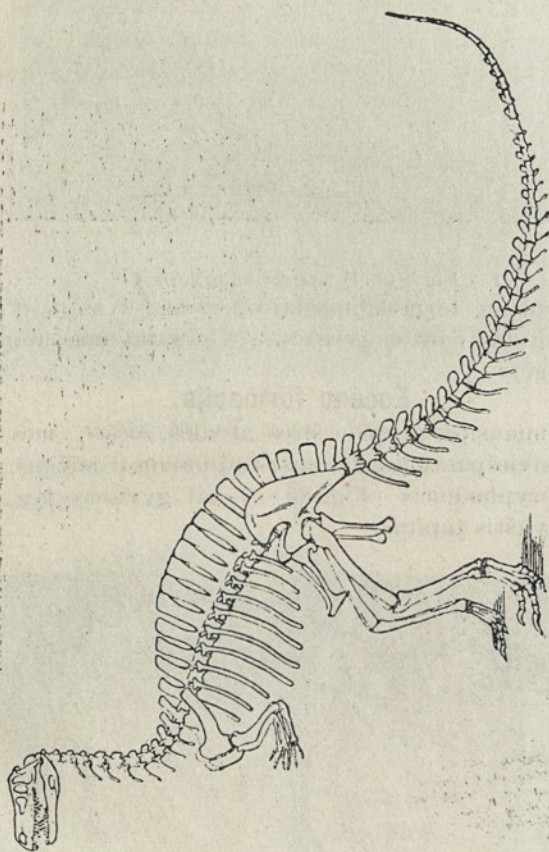

Fig. 79. — Megalosaurus.

rado vienas žemiausių ir ankstybiausių žindžių, prigulįs prie padermės krepšiuotųjų gyvunų (Marsupialia). Žindžiams likta buvo atmainyti gyvasias svieto padermes. Taip-gi paukščiai atsirado šitoje galdynėje.

Kreidinė systėma.

Augštutinė atdala šitų sekundarių uolynų — tai di-

dėji *kreidos* galdynė.

Šitoji pažymi labai mažą atmainą nuo pereitosios grupės (Fig. 81).

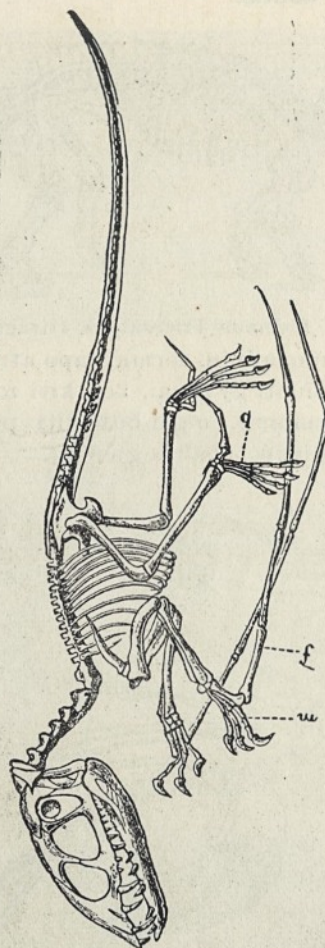

Fig. 80. — Groblai (skeletas) didelio lekiojančio reptiliaus Dimorphodon'o.

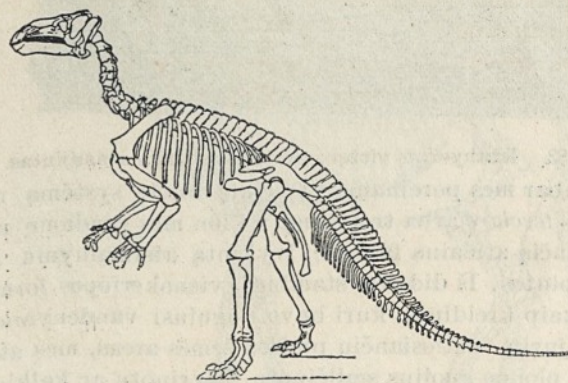

Fig. 81. — Iguanodonas.

Fig 82 randamė be abejonės kitokį gyvuną, ir tai gali perstatyti gyvunus, kurie atsirado, deinosaurams išmirštant.

Fig. 83 ir 84 — du labai įstabiu pankščių kreidinės gadynės.

Iš tulų atžvilgių jie panėsi į driežus, ir, kaip matyti galime, jie turi dantis.

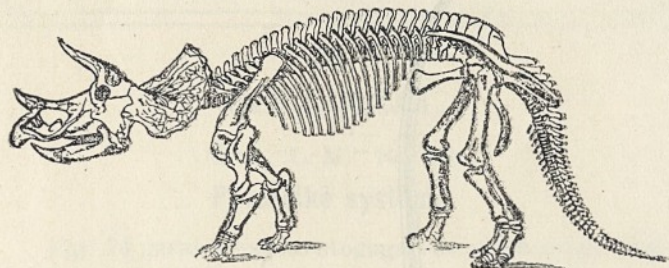

Fig. 82. Indomus Triceratops, triragis.

Daugelis mammalinių formų tapo atrasta, keletas jų smulkūs, krepšiuoti gyvunai, keli kiti rodos buvo giminingi ančiakurmiams, o gal-būt kiti prigulėjo prie padermės bemintančių vabalais gyvunų.

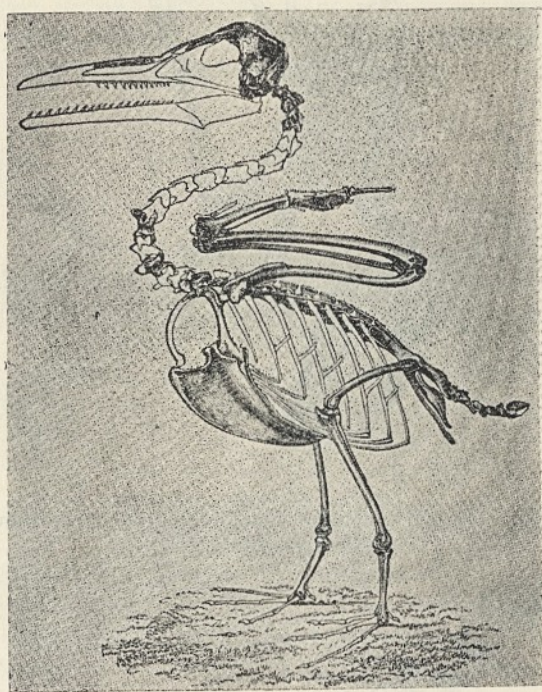

Fig. 83. Ichthyornis victor; atstatytas arba atnaujintas.

Dabar mes pereiname į trečiąją didelę sistemą uolynų — terciarę arba treteilinę. Čion mes randame nustebinančią atmainą faunoje, įvykintą atsimaitymu žeminės plutos. Iš didelės, stambios, vienokeriopos formacijos, kaip kreidinės, kuri buvo nugulusi vandenynuose atvirų jurių, užtiesiančių plačios žemės areos, mes ateiname į plonus guolius smilčiuotų, žvyriuotų ar kalkiuotų uolynų.

Didelės šeimos milžiniškų reptilių iš tikrųjų pranyko, ir, kur pirma buvo jurių dugnas buvęs, ten dabar esti milijonai mylių sausų platumų, po kurias bas-

tosi veislė gyvunų tokių, kurių svietas seniaus nebuvę matęs. Dėlei to šitą gadynę vadina naujagyve (kainozoiška) gadyne.

Fig. 84. Hesperornis regalis.

Reptilių tarpe labiausiai randame želves, turklus, krokodilius, ir jurių gyvates. Viešpatavimas reptilių pasibaigė.

Eocēno formacija.

Žemiausioje grupėje šitos atdalos, eocēne, mes randame įsiviešpatavus gyvunus, vadinamus žindžiais.

Koryphodonas (Fig. 85) — tai gyvunas lyg kad dabarnykštis tapiras.

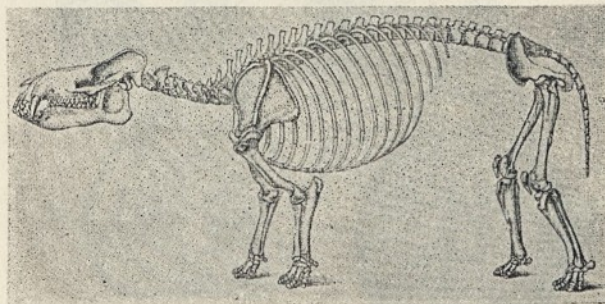

Fig. 85. Koryphodonas.

Hyakothērium turi pavidalą tarpinį tarp meitėlio ir garsaus hyrakso (Geikie). (Fig. 86).

Tinokeras tinka perstatymui kitų grupių. (Fig. 87).

Jo paties grupė nustebina įdomiais tvariniais su nepaprastais vardais. "Šitie gyvunai — anot Marsh'o — buvo dramblių didumo su papročiais rhinocėrų, ir

turėjo dvejetą ilgų lyg ragai iškilimų ant snukio, antrą porą ant kaktos, ir po vieną ant kiekvieno skruosto“.

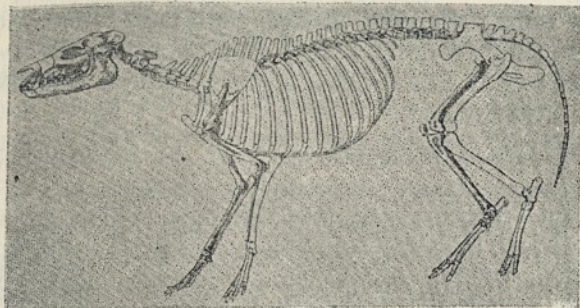

Fig. 86. Hyrakotheidium (arba Proterohippus).

Netik užtinkame vabalėdžius gyvūnus, bet ir keletą smulkių gyvūnų lemuros tipo, ankstybiausius atstovus gentės bezdžionių.

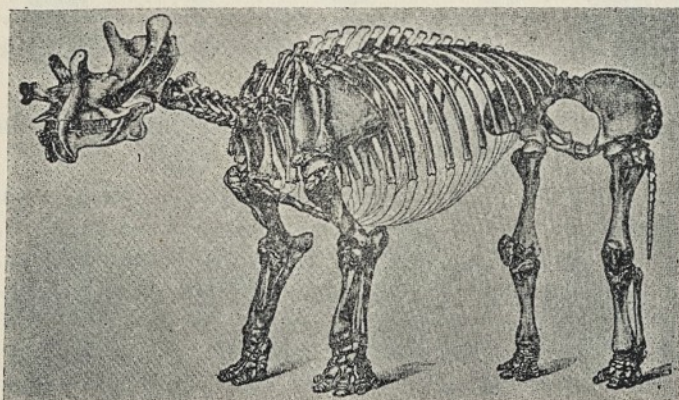

Fig. 87. Tinokeras; atitaisytas.

Adapis buvo vienas iš ankstybiųjų lemuroidalių gyvūnų. Fig. 88).

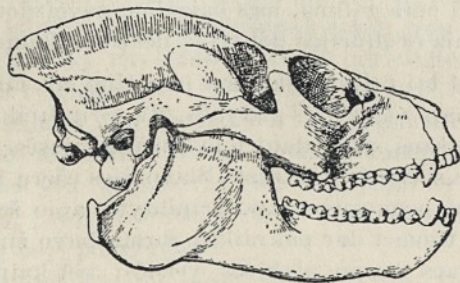

Fig. 88. Adapio kaukuolė.

Miocėno formacija.

Dabar mes pareiname į tolesnę uolynų grupę šitoje atdaloje, vadinamą *miocėnu*.

Elothėrium (Fig. 89) yra didelis kiaulei prilygstantis gyvūnas, kurs — reikia pastebėti — išmoko vaikščioti ant savo kojapirščių. Jis randamas esti miocėne, kaip Europoje, taip Šiaurinėje Amerikoje.

Mastodonas (Fig. 90) yra vienu įdomiausiųjų tvari-

nių faunos tuose uolynuose. Jis buvo artimoje giminytėje su drambliu.

Stebėtinieji mėšadančiai gyvūnai (Creodonta), senoviniai karnivorai, pastaru kartu besimato miocėne.

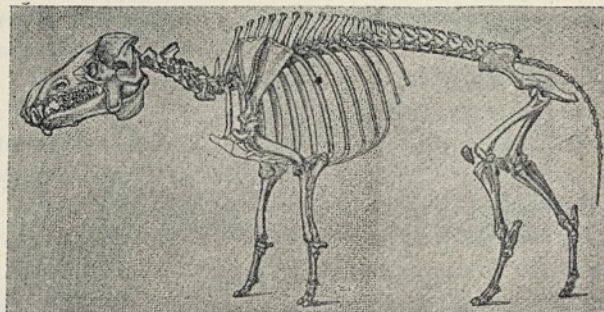

Fig. 89. Elotheidiumas.

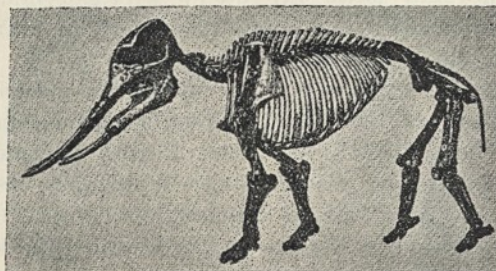

Fig. 90. Mastodonas.

Vidurinis miocėnas pasižymi eile padermių tarpinių tarp šunų ir meškų, ir taip-gi tikromis bezdžionėmis.

Pliocėno formacija.

Toliaus mes ateiname į augštutinę uolynų grupę terciarėje sistemoje, vadinamą *pliocėnu*.

Čion veši mastodonas, dramblys tik vėlai teatsiranda toje gadynėje, ir tipiškos kiaulės taip-gi užeinamos esti.

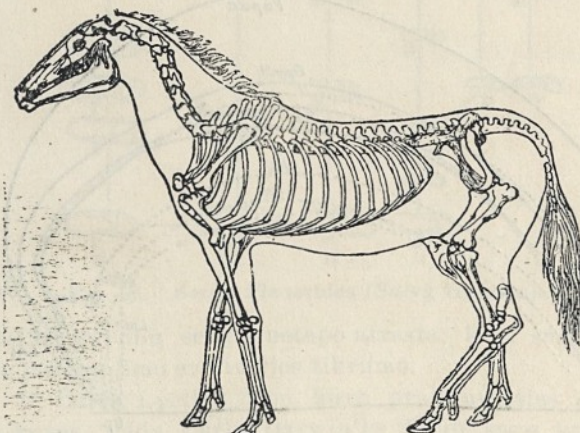

Fig. 91. Hipparionas.

Hipparion (Fig. 91) yra vienu iš prabočių arklio, kuris atsirado miocėne, ir daug jų esti šitoje atdaloje.

Taip-gi tikrų arklių veislių nestokoja.

Fig 92 parodo vieną iš ilganosių beždžionių, randamą Pikermi'je, netolymais Athėnų.

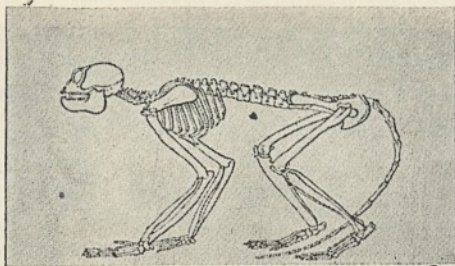

Fig. 92. Mesopithecus.

Pleistocėno formacija.

Dabar mes esame pažvelgę į eiles gyvunų nuo ankstybų kambriškų laikų iki didejai ledų gadynei, kuri sudaro žemiausiąją dalį kvaternarių uolynų. Tą ledų gadynę dažnai vadina pleistocėno gadyne.

Tikrosios beždžionės pirma atsiranda viduriniame miocėne Europos. Visi Europos fosyliai gali priskaitomi būti prie Cercopitheidų šeimos, kurion priklauso visos begyvuojančios Senojo Svieto beždžionės, išskyrus Simiidas — beje gibbonus, orangus, čimpanzes, ir gorillas. Seniausiomis nuolaužomis yra žandikauliai ir dantys palyginamai didelio gyvuno iš vidurinio miocėno Toskanijos. Geriausiai žinomoji forma — tai Mesopithecus (Fig 92) žemutinio pliocėno.

Trupiniai (fragmentai) beždžionių liekanų yra žinomi iš pliocėno ir pleistocėno Indijos; akyviausios yra tipiškos dalis besikalančių dantų babunų (cynocephalus), kurių besibastymas dabar susiaurėjo ant Afrikos ir Arabijos.

Apie tiesioginius žmogaus prabočius, Hominidų šeimyną, vargiai kas yra žinoma iš fosylių.

“Seniausieji žinomi pėdsakai lyg žmogaus skeleto,

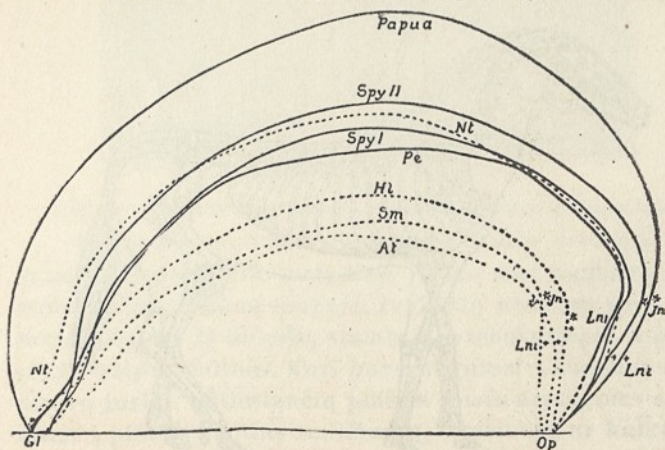

Fig. 93. Šonvyzdinis braižinys kaukuolės Pithékanthro (PE), prilyginant prie Papuano, iš Spy, Neanderthalio žmogaus (NT), Hylobates leuciscus (HL), Semnopithecus maurus (SM), ir Anthropopithecus troglodytes (AT).

rodos, esti nepilnas maumuo kaukuolės, du kruminių dančiu, ir ligustas stibikaulis, iš sluogsnio vulkaniškų pelenų, talpinančių savyje liekanas pliocėno žindžių artymais Trinil, vidurinėj Javoje. Įtikima, šitus priderint vienam gyvunui, kuris tapo pramintas *Pithecanthropus erectus*. Stibikaulis nurodo, kad jis vaikščiojo stačias (Woodward).

“Seniausieji žmogiški skeletai, kurių gėologiškai amžius gali būti nuspręstas su ištikimumu, yra du iš didelio urvo Spy, artymais Namur'o, Belgijoje. Tie jie buvo rasti draugėje su liekanomis mamuto ir kitų pleistocėno žindžių apačioje sluogsnio stalagmitų, kurie niekad kapstomi ne buvę. Pagal savo esmenį jie žmogiški iš visų atžvilgių. Jie perstato veislę smulkia, bet dručiai subudavotą. Kakta yra žema, antakiniai gumbai labai išsikišę, ir smakras tēmytinai išitraukęs. Koją negalėjo būti visai stačia vaikščiojant. Šitasai tipas yra žinomas kaip *Neandenthalio veislė*, ir kiti tolygūs fragmentai tapo atrasti 1857 m. prakiuroje Neanderthalėje tarp Dusseldorf'o ir Elbeerfeldo, Vokietijoje — (Woodward).

Fig. 93 parodo prilyginimą kaukuolių šitųjų žemų veislių ir tulų beždžionių.

Aš gerai žinau, kad eilė parodytųjų gyvulių yra neganėtina ir nepilna, bet kad juos visus akei parodyti, reikėtų ne 50 atspaudų, bet penkių tukstančių. Vienok aš tikiu, kad keletas didelių pamokų tapo išaiškinta. Bent galime turėti šiokią-tokią nuovoką apie didžiules gadynes prieš gyvenimą žmogaus. Visuose uolynuose iki kvaternarei gadynei mes neužeiname jokio pėdsako žmogaus butybės. Kova ir žudynės milijonais metų duko ir siautė be jokio prisidėjimo žmogaus.

Kad gauti aiškia pamoką iš visokių gyvunų, kuriuos mes esame matę, reikia kamantinėti juos išgalėse; bet kadangi tai nėra galima, mes baigsime paveizdomis, kuriuos priremia evoliucijos doktriną neapsirinkamu budu.

Fig. 94 tai priesko vandens smalžiai ar minkštgyviai (mollusca) terciarės gadynės. Tą seriją reikia skaityti nuo viršaus, pradėdant nuo kairės pusės. Šitoji pastebėtina serija tapo atrasta Slavonijos ežerų kloniuose. “Pirma negu serija tapo pripildyta, apie šešetas ar aštuonetas tuomet dar pakraikių formų buvo žinomos ir aprašinėjamos kaip atskiros veislės; bet kaip tik sujungiančiosios formos tapo surastos — nurodančios pažangų atsikeitimą iš senesniųjų į naujesnius sluogsnius — visuma tapo suglausta kaip rušis (varietates) vienos veislės“ — (Romanes, 1—18). Taip tad, kaip Romanes nurodo, organiškiosios formos tampa pripažintos veislėmis tik tai kada truksta tarpinių formų.

Šitoje serijoje yra didelis skirtumas tarp pirmojo smalžio ir paskutiniojo, bet skirtumas tarp jeib katru dviejų iš jų yra taip mažas, kad vos matosi.

Fig. 95 parodo tą buitį dar pažymesniu budu. Ji perstato keturias serijas planorbies, kito priesk-vandininio minkštgyvio terciarės gadynės. Jie randami yra artymais kaimo Šteinheim, Vürtemberge, senoviniame ažero klonyje. Ažeras jau nuo seniai išdžiuvo, bet jo nuosėdos esti nepaprastai turtingos fossylėmis dėžėmis arba lukštais. Tai yra įdomus atsitikimas labai evoliucijos doktrinos, ir pamokina, kad naujos formos tapo pagamintos mažomis

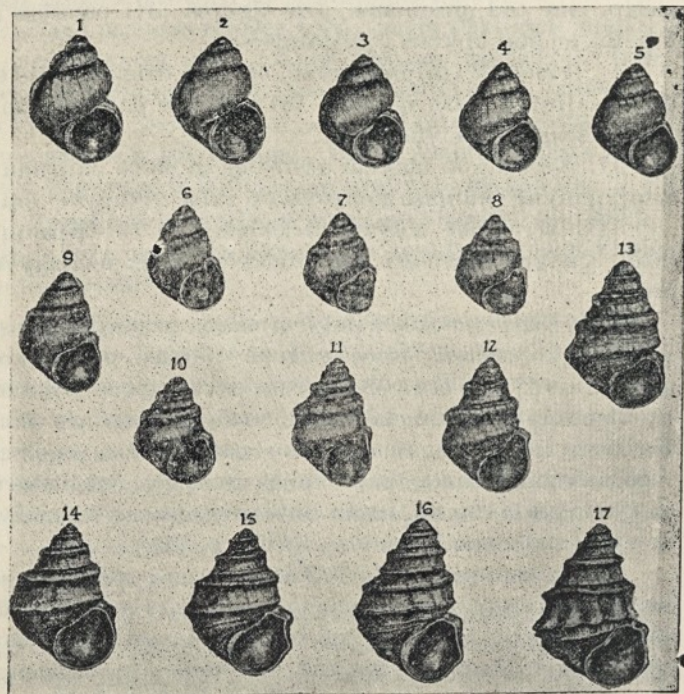

Fig. 94. Čiela serija Paludinos.

atmainomis iš senesnių formų. Aš pridursiu autoritetišką sutrauką faktų: “Kadangi nuosėdos, rodos, buvo besitęsiančios be paliovos per amžius, ir fossylių dėžių buvo labai gausiai, tatau išrodė esant gera proga išbandyti thėoriją pavšimo. Tokiu atžvilgiu jos buvo išsemtinai tyrinėjamos Hilgendorfo 1866 m, ir Hyatt'o 1880 m. Einant nuo žemiausių iki augščiausių sluogsnų, veislės atsomaino dideliai ir daug kartų, ir kraštutiniai formos yra taip skirtingos, kad, jeigu ne dėl tarpinių formų, jas pavadintum netik atskiomis veislėmis, bet atskiomis padermėmis.

“O laipsniškiejie perėjimai yra taip nejaučiami, kad visa serija niekuomi nėra kitu kaip atrodymu paėigos veislių per pavšimą ir persikeitaliojimą. Šitoji atspauda (Fig. 95) paėilui sekančių formų, sulyg prof. Hyatto, tatau geriaus parodo negu kokie žodžiai. Reikia tēmyti, kad, pradedant nuo keturių menkų rušių, kožna ant dugno kiekvienos vyriausios kolumnos — turbut tik lytiškai viena nuo kitų atsiskiria rušių — vienos veislės, kožna serija parodo laipsnišką atsikeitaliojimą, becinant augštyn sluogsnuose — beje tolyn lai-

ke. Serija 1, po tiesei rankai, šakojasi į tris sub-serijas, kurių dviejose formos atmaina yra labai didelė. Serija 4, po kairei, yra įdomi pasididiniu apėmyje kaip ir atmainomis formos. Šitoje atspaudoje mes padavėme tik parinktus laipsnius, bet pilnesnėse atspaudose, o dar labiaus dėžėse paėiose randami esti smulkiausiasieje besilaipsniavimai“.

Na-gi, žodžiai tiktai pasilpnintų šitą abrožą. Jeigu dirstelsi į No. 7 ir No. 28, ar dobteltų, kad šitos formos pavšusios butų iš vienu prabočių? vienok be jokio abejonės šešėlio taip buvo.

Iš paskutinių dviejų figūrų galima susidaryti taulą nuovoką, kas taps padaryta atrodymui evoliucijos, kada tukstančiai daugiau serijų buš surinkti kruvon bešą. Didėsės spragos, kurios dar atsitaiko, esti užpildomos, ir evoliucionistas stebisi į tą darbą su ramiu pasitikėjimu, nėra kožnas naujas atradimas suteikia didesnį gausą atrodymų, juog jo doktrinos yra tikros

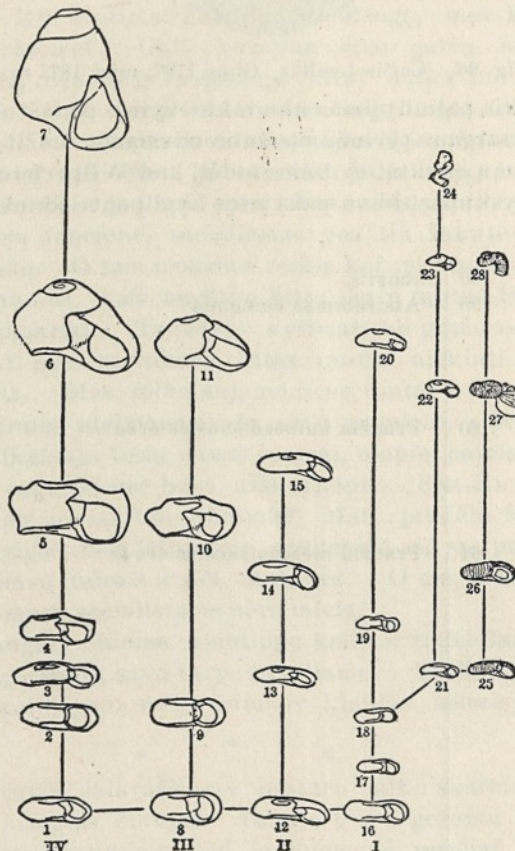

Fig. 95. Serija Planorbies (Sulyg Hyatt'o).

ir jokia gyvunų serija netapo atrasta, kuri smelktųsi prie paabejojimo evoliucijos tikrumo.

P. Čarlis Lyell'is bene buvo prakilniausias gėologas gyvas, kada Čarlis Darwin'as išleidė savo kningą: *Veislių kiltis* (The Origin of Species). Labai svarbiu budu Lyellis buvo prirengęs kelią didesniam Darwino veikalui, nėra jis buvo parodęs savo *Gėologijos Princi-*

puose, kad nebuta anų pertraukų, kurias vadina katas-trophomis. Iš tiesų, Lyellis buvo užmušęs katastro-phų paklaidą; o vis-gi, jis neįstengė iš pradžių priimti Darwino išaiškinimą apie veislių kiltį. Jis buvo dabar 62 metų amžiaus, vienok jis toliaus tyrinėjo, ir kada jis išleidė dešimtąjį leidinį *Geologijos Principų*, 1867 m., jis apskelbė, kad jis priėmęs esąs evoliuciją už tikrą.

Fig. 96. Čarlis Lyell'is Gimė 1797; mirė 1875 m.

Tokis paliudijimas nuo tokio vyro, po aštuonerių metų atsargaus tyrinėjimo subrendusiame amžiuje, pa-darė žymų efektą, iš dalies todėl, kad Wilberforce, Ox-fordso vyskupas, buvo pakvietęs Lyellį sutruškinti Dar-winą!

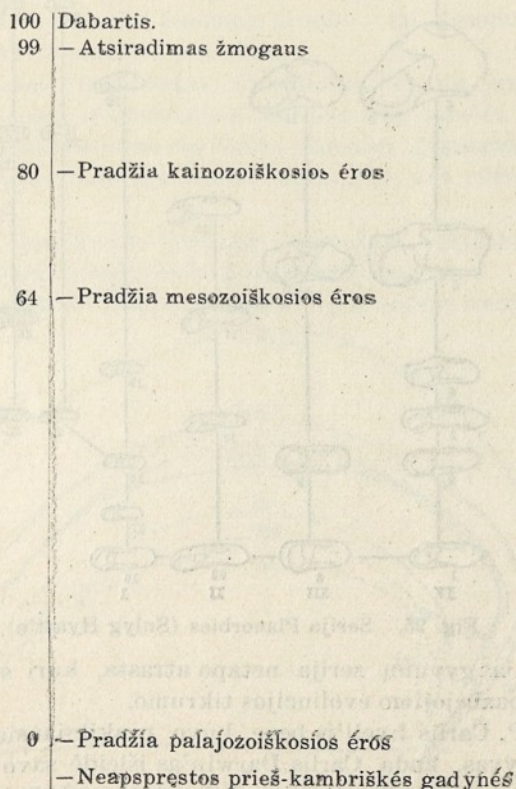

Fig. 97. Kolumna gyvatinės istorijos ant žemės (Sulyg prof. Cole's).

Bene duos gyvybei daugiau vilties, jeigu užbaigsi-me amžių žmogaus pastatydami priešpriešiais amžiui kitų gyvunų.

Praleidžiame visus uolynus ankstybesnius už sluog-sniuotuosius uolynus.

Pradėdami savo annales (metraščius) padugnėje kambriškų uolynų, su laiko valanda, kurią pavadinsi-me 0, ir padalindami kolumną, perstatančią laiką nuo tada iki dabar, į 100 atdalų, lyg kad laipsniai thermo-metro, mes tad prieiname prie figūros arti panėšios į Fig. 97, su štai kokiais rezultatais:—

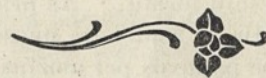
I. *Primariai* (pirmaeiliniai) uolynai driekėsi nuo 0 iki 64 laipsnių mūsų skalės. Tai vadinasi palajozoiško-ji arba sengyvė gadynė (ėra).

II. *Sekundariai* uolynai užsibaigė su 80-tu laipsniu. Šitoji gadynė vadinasi mezozoiškoji arba vidugyvė ėra.

III. *Terciariai* uolynai driekiasi per 19 laipsnių. Šitoji gadynė vadinasi kainozoiškoji arba naujagyvė ėra.

IV. *Kvaternariškieji* uolynai užima paskutinį laips-nį mūsų kolumnos. Šitoji gadynė vadinasi po terciare arba naujoviškąje ėra. Seniausiosios žmogaus liekanos randamos esti 89-tame laipsnyje mūsų laikmetinės ska-lės, beje tik vieną vienatą nuo pat viršaus, kuomet žmogaus "istorija", paprastoje prasmėje, net histori-ja Chaldajų ir Chynų, tegali būti perstatoma tik maży-te nuotrupa vieno laipsnio.— (Cole, p. 241).

Gera! sako prof. Cole: "Čia tad mes susitinkame su įdomiausia ir paguodžiančia išveizda visuose žemės metraščiuose. Žmogus, su visu savo pasididžiavimu gyvenimo ir išminties, lyg kad dar tebebutų ant sleng-snio savo karjeros... ir mes galime priekyn žiūrėti su pasitikėjimu į darbus, kuriuos žmogus, kaip veislė, dar įstengs atlikti".

Visasvietinis laisvamųjų suvažiavimas šįmet įvyks Lisabonos mieste, Portugalijoje, ir prasidės 4 d. spalio mėn. Senatorius Lima laikys kalbą apie Diderot'ą pa-minėjimui 200 metų sukaktuvių to iškilmingo Prancu-zijos didvyrio-laisvamano. Suvažiavimas trauksis 4 dienas. Respublikos prezidentas oficiališkai priims de-legatus. Iš Suv. Valstijų kaip laisvamųjų atstovas važiuos p. J. F. Morton'as. Kas-žin kuomet Lietuviai įstengs dalyvauti tokiuose suvažiavimuose?—

* * *

Suvažiavo į Suv. Valstijas bent 200 liet. kuningų. Akyva, ko Lietuviai išmukti galės nuo tų avinvedžių? Bene sužinos, kur yra dangus, kepla, šveistainė; kaip ten "dušios" gieda ar spirga; koki dievai yra, dvigubi ar trigubi? ir kaip velniukai išrodo? Na, lauksime ži-nių, kaip greitai "sudnoji diena" ateis... bent sykį ant kuningų galvos.

Šis bei Tas iš Chronikos

Susilaukėme atstovų L. Mokslo ir Dailės Draugijų Vilniuje. Rods, tokių Lietuvos įstaigų atstovus reikėtų visiems pasitikti su išskėstomis rankomis. Jie neatvažiavo pas mus riaušes kelti, partvyškumus platinėti, neapykantas sėti. Kaip kožnam tautiečiui, taip Lietuvos keliaujančiųjų Draugijų atstovams — kiek teko ypatiškai persitikrinti — rupi Lietuvių tautos kultūros gerovė ir tolyžanga. Bet... Amerikoje tarp Lietuvių įsigyveno ir įsiliepsnojo neapykantos gaisras.

Nespėjo iš laivo išlipti mūsų gerbiamieji tautiečiai, kaip iš tulų patrankų atsigarsėjo trukšmas: neištikimi! kuningberniai!

Neištikimi — kaip kam! Kas deda svarbą ant Kutrų liudyjimo, tam bus neištikimas kiekvienas nuoširdus tautietis, ar jis gyvena Amerikoje ar Lietuvoje.

D-ras Basanavyčius dirbo Lietuvių apšvietos labui, dar negimus tiems, kurie šiandien jo neištikybę skelbia. Jis net nesibijojo pirmsėdauti Vilniaus seime, kado "ištikimieji" jo vietos nebutų užimti panorėję ar įstenge. Jis ir šiandien moka visokius gaivalus vienybėje užlaikyti vienintėlėje tautos mūsų kilčiausioje įstaigoje.

Maskolių Dumoje atstovas, p. M. Yčas, susilaukė daugiau prisikabinimų. Skaitėme užmetinėjimus ir Lietuvos pirmievių ir Amerikos smarkiųjų tautybės pašiepėjų. Teisybė, prirašė daug, ir tais rašiniiais pasibaisėti gali "socialistiškosios davatkos", bet ne žmonės patyrimo ir šviesą mylintieji. Argumentų gi prieš p. Yčo atstovavimą ar pasiuntinystę mes bent neradome.

Ergo... Kas tik Lietuviu yra gimęs; kas trokšta Lietuviams ir jų tautai kloties ir geresnės sviete stovėnės, kam rupi tautos kultūros ir šviesos pasikėlimas, kieno dar širdyje neišgeso žmoniškumo kibirkštis, tas — mūsų nuomonėje — džiaugsis ir tuos tautiečius susitikęs ir jų prakalbas su atyda išklauses, ir nesigailės sulyg savo išgalės plytelę pridėjęs prie budavojamojo Vilniuje Lietuvių Tautos Namu.

Stebėtinas yra pas mus vienas dalykas. Kada Amerikoje statoma yra šimtai bažnyčių, kurios tenka Airių ar Vokiečių vyskupams, bet ne Lietuvių tautos naudai, tai mūsų smarkieji nė girdi nė mato, lyg ten išmestieji šimtai tukstančių dolerių ne blėdį tautai darytų. O kaip tik kas-nors eina tautos naudai piningus rinktų, ne partijai kokiai, bet tautai, tai iš visų patrankų šaudoma yra į rinkėjus ir į tuos, kurie piningus duoda. Mes tik galėtumėme tokius šaudytojus pasiųsti pasimokinti pas Žydus, Airius, Čechus, Lenkus ir k. Tik, žinoma, mes neužmirštame to, kad mūsų smarkie-

jie savę skaito viską žinančiais, tai jie mokintiesi niekur nepanorės eiti.

Gaila tik, kad tie, kurie visąką žino, kitų akyse čiučiulėliais yra.... Ateis vis-gi laikas, kada ir jie — nors per bačkos špuntą — saulės šviesybę paregės.

* * *

Nekurie lietuviškų socialistų pyksta, jeigu juos pakalbini tautiečiais. Tautiečio vardas įvaro jiems drugį. O vienok jie negali iš savo kailio išsinerti: prigimimas neleidžia, mat tautišką kailį suteikę yra tėvai. Ar šiaip imsi ar kitaip versi, socializmas iš Lietuvos nepadaro Žydo, nė iš Vokiečio — Japonu. Kas kuomi gimė, tuomi ir pasiliks, nors ir norėtų iš savo kailio išsinerti kaip šis ar ans n'išmanėlis.

Socialistai primeta mums, buk mes — tautiečiai — skelbią šovinizmą. Netiesa! Ar savo tautos kultūros ir apšvietimo kėlimas ženklina šovinizmą? Mums-gi rodo, kad nekėstis savo tautos tai dėmė socialistų šovinizmo; lyg svetima kultura prisidengę, mes kas-žin ką atsiėksime? Gali kurapka savo galvą sniegan slapstyti, bet vis-gi nepaslėps kitos dalies kuno nuo praevio. Gali socialistas kas-žin kaip dergti tautybę, o vis-gi liks vaiku savo tautos, nėra iš jos išsinešė pirmonis savo apšvietos, protavimo, palinkimų, budo ir t. t., nešnekant jau apie savo kuno sudėstymą.

Mūsų nuomone, socializmas yra tik šakutė socialių mokslų. O tais mokslais reikia kožnai tautai *mokėti* pasinaudoti, kad augstyn kultų kaip tauta, taip jos atskiri sąnariai. Tautos-gi kylimas toli gražu neženklina, kad mes privalome kitas tautas niekinti ar jų neapkėsti. Mes reikalaujame tiesų tautai ir asmeniui, bet podraug atsimename ir savo pareigas. Socialistai-gi reikalauja tiesų vienai luomai, o apie pareigas tos luomos negirdėjome bent užsimenant. Kas-žin ar tai sutinka su moralybės dėsniais? Mat, pradėję kalbėti apie pareigas, negalėtumėme apsilenkti nė su pareigomis dėl savo tautos ir dėl tautybės. O tas, mat, bent tuliems mūsų socialistams nėra miela!

Draugai, einame klaidingu keliu ir todėl daug bereikalingų vaidų savo tarpe sukeliame. Tikėtis reikia, kad laikui bėgant susiprasime ir klaidas atitaisysime.

* * *

Lietuvos laikraščiuose pastaru laiku skaitome nesykį ir smagias žinutes. Tarpan tokių gerumų reikia paskaityti užmanymą, kad jaunuomenė, ypačiai moksleiviai, vasaros laiku lankytų gimtinę šalį. Lankymas šalies ankštai rišasi su pažinčia liaudies ir jos reikalų, su pažinčia pylekalnių, upių, miestų ir kaimų, mušiamiečių, šaltinių, sluogsnų žemės ir t. t. Kas pažins savo šalį, tas ją ir mylės, tam nesvetima taps šalies istorija kaip ir šiadykščiai trukumai. Zodžiu sakant, iš žmonių, kurie perleis keletą mėnesių kelionėje po tėvynę, galima laukti gerų ir darbščių tautiečių, kurie ne-

keiks savo motyną, Lietuvą, kaip nesykį tatai teko girdėti tarp Amerikos Lietuvių nutautėlių ir dvasės nuskurėlių.

Bet nereikia pasikakinti ribomis Didėsės Lietuvos. Tai būtų siauramatystė! Neatbutinas reikalas viešnagėn keliauti į Mažąją Lietuvą, susiartinti su "pruseliais", kurie juk ne svetimi žmonės. Ten tėviškė Kleinų, Donelaičių, Kantų, Kuršaičių ir kitų garbunų, kurių vienas kitas nors nutautę buvo, bet nemažai prisidėjo savo darbais prie pakylėjimo lietuvių. Ten juk ir "Aušra" užgimė. Kam rupi lietuviškoji platesnėji politika, tas netik pats jieškos žinių toje atskeltoje nuo kamieno šalelėje, bet bičiuliuodamasi ir svečiuodamasi mėgins gairinti dvasę, užkiutusią iš didelių dalių ir begremzdančią vokietybės vilnysna. O yra didelė viltis, kad Mažosios Lietuvos tautiečiai atsigims, nėra atsigimimo ženklus matome netik "Birutėje", bet ir visokiose draugijose, kurios ten pastaru laiku lyg grybai po lietui dygti ir augti pradėjo.

Kam Lietuv-Latvija rupi, tas įdomaus taipgi Latvių šalimi, Latvių kova už pagerinimą buvį, Latvių mokyklomis ir draugijomis, Latvių imtynėmis su vokiškuoju gaivalu, kurs kuo-tik nenustelbė tautiškosios Latvių dvasės. Latviai kaipo mylėtojai tėvynės, kaipo geri ukininkai, kaipo laisvesni pažvalgose žmonės, kaipo lavūs jureiviai, be abejonės padarys reikalingą išpaudą į dvasę Lietuvos mokslavirio ar polytiko, ir netik prasiplatins keleivio apyregė, bet užsidegs jo širdyje gilesnė tautybės meilė ir pageidavimas laisvės savyvaldos, savystovumo... Lietuv-Latvija turės ir galės įvykti, jeigu jos vaikai atsikratys nuo pelėsių, kuriuos nevien svetimi užkrečia tautą, bet — dėja — ir tuli saviškiai įkalbinėdami tamsesnejai liaudžiai, buk mes ne respublikos trokštą, o kunigaikščių, karalių, ciesorių... Nedraugai tautos, kaimynai ir apjakę saviškiai, visas pastangas deda, jeib tik liaudį atitraukti nuo rupinimosi savimi kaipo saviškiai, tautiečiai. Sulyg mūsų nuvokos, Prūsų Lietuva, Latvija ir Didėji Lietuva yra broliais, vienos motynos sunūs, ir nors juos pereitų gadylių likimas perskyrė, tai susipratimas ir laimingesnės ateities troškulys turėtų subendrinti iš naujo taip, kad pražydėtų Lietuv-Latvijos respublika.

Stengdamiesi sukoncentruoti savo tautą, neatbukime dėl kaimynų. Tautybė neženklina nekęsti kitų tautų. Kas mus neužgauna, tų nereikalaujame niekinti. Mokinkimėsi visur ir pas visus, jeigu ką gero randame. Kildami kulturoje ir civilizacijoje patys, istengsimė buti naudingais ir pavyzdiniais sąnariais visos žmonijos. Štai Igauniai — kiek girdime — pasitinka mus su meile; tad pratieskime jiems ranką, susipažinkime ir su jais. Ne pas galinguosius jieškokime paguodos, bet silpnieji telkkimėsi kruvon, o kada sudarysime iš savęs spēką, tada ir galingieji kaimynai neskriaus ir

nestelbs mus, bet jieškos draugybų. Kas drįsta, tam ir laimė lemia.

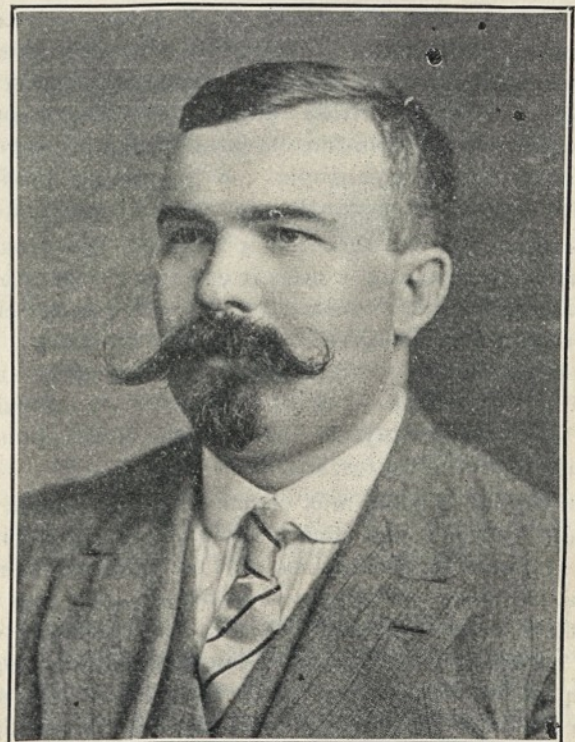
*

*

*

Be "Laisvosios Minties" šitoje šalyje nedaug turime laikraščių atvirai užtaraujančių laisvamanybą. Sulyg N. W. Ayer & Son surašo — išaina *The Truth Seeker* New Yorke; *Secular Thought* (mėnesinis) Toronto; *Freidenker* Milwaukee; *Svojan*, čekų mėnesinis laikraštis, Chicago; ir *Dennice Novoveku*, čekų kalboje, Clevelande. Pasirodo, kad Lietuviai laisvamanyboje užima ne paskutinę vietą; tik gaila, kad lietuviškieji laisvamaniai nesiorganizuoja, nesilaiko kruvoje, ir neveikia sulyg iš viršaus sutarto plano. Mūsų skaičius juk siekia 15 iki 20000. Mes daug ką istengtumėme atlikti, jeigu būtų šiokia-tokia vienybė. Kas pasodins pas mus tą pageidaujamą vienybės sėklą?

Ar nelaikas būtų užleisti X'o spindulių šviesą ant vienuolynų, vyriškųjų ir moteriškųjų, idant svietelis, kurs jų palaikymui krauna pinigus, galėtų išvysti, kas dedasi viduje tų įstaigų?

M. Yčas.

JUL. BANIULIS.

PAGAL J. ASOLA.

Rusu Beletristikos Tevas

(Žitūrėk "L. M." N39.)

Jau šitos apysakos pažymėjo Gogolio vardą Rusų literaturoje. Jau pirmutiniuose fantastiškuose, truputį romantiškuose "Vakaruose" patėmytinai daug gražių smulkmenų iš realinio gyvenimo, toksai žmonių sielos pažinimas, tiek daug puikių minčių ir gyvumo; šitie veikalai, kurie nepergalėtini ir net neatsiektini savo tveryboje stovėjo raštijos historijoje bei rašytojo užsitarntauti nuopelnai niekuomet nepražudys savo čienos. Kadir atžagareivių klika kasdien ir vis labiau užpuldinėjo ant jo, skaitė jį puskvailiu ir plepalų gamintoju, tečiau geresnėji visuomenės dalis ir jaunuomenė buvo su juomi. Iš Maskvos, nuo Bielinskio, atėjo balsas, kuris tais laikais daug svėrė, ir tas balsas gynė Gogolį. Jisai visai teisingai rašė, juog "gilus nuliudimo jausmas apie Rusų gyvenimą skamba visuose Gogolio raštuose", bei trumpai ir aiškiai priparodė, kad Gogolis yra "didelis rašytojas".

Buvo gan apstus skaitlius, kurie su tuo sutiko, ir Gogolis butų galėjęs ramiai žiurėti į savo ateitį, jei nebut atsiradę asmeninių nemalonumų, pavizdin visai artimų draugų užsipuolimų, — kurie tikrino, buk jam tokia garbė neprideranti ir jos nevertas bei, kad tik per rekomendacijas patekęs į universitatę. Dėlei tų išmetinėjimų Gogolis universitatę apleido jau 1835 m. Bet tas veikalas, kurį jisai trumpam laike po to patiekė savo draugams ir savo pavyduoliams, tatai pastarųjų skaitlių šimteropai padaugino. Tai buvo "Revizorius", kurian jis, anot jo paties žodžių, buvo sumanęs "sutraukti į kruvą visa tai, kas tik yra blogo Rosijoje, visą neteisybę, kokia praktikuojama, kokia yra daroma stačiog tenai, kur iš žmogaus reikalaujama kuodaugiausia teisybės, ir galop iš visa to — pasijuokti". Balandžio mėnesyje 1836 m. "Revizorius" buvo pastatytas scenoje. Vėliau žinomasai kritikas Annenkovas rašo savo atsiminimuose: "Tegu man, kaip pirmutinio "Revizoriaus" perstatymo liudininkui, bus pavelyta pasakyti, — kaip išrodė pati salė keturių vaiandų laike, kuomet statoma buvo šitas žymiausias perstatymas, kokį ji bent kada matė. Jau po pirmojo veiksmo ant visų veidų buvo įrėžtas it nesupratimas, it abejojimas — o publika buvo "rinktinoji" pilnoje to žodžio prasmėje. Abėjojimas po kiekvieno veiksmo augo. Po ketvirtojo veiksmo ta abejonė virto į abelną piktumą bei išiotimą, gi pastarasis veiksmas tai išvystė ir nuvedė ligi pačios kraštutinybės". Tarp kitų "rinktinės" publikos svečių buvo taipgi ir caras Nikalojus I, taip jau pirmutinio perstatymo liudininkas, kuris pasakė: Tai tik

perstatymas. Visi gavo, bet aš už visus daugiausia! "Abelnieji-gi balsai, kurie pludo iš visų kampų ir kampelių, tai buvo prakeikimas: "Tai yra dergimas! "Tai yra tikriausias paškvilis!" — Augštesniųjų valdininkų eilėse šitą veikalą vadino "liberališku", kas tuo "šviniņu laiku" buvo skaitomas tikrai baisiu žodžiu, kai-kurie jį vadino ir revoliucionierium, rėkė ir šaukė, kad tasai veikalas sugadinsias visuomenę, ir net asmeniniai ant autoriaus nžsipulta.. "Aš nepykstu", rašo Gogolis balandžio mėn. 1836 metu, "nepykstu užtat, kaip pyksta tie, kurie mano originaluose jieško patis savės ir mane užu tai keikia. Bet man skauda širdis dėlei tų abelnų beprotysčių, nesupratimų, kurie viešpatauja sostapilėje. Skaudu, kai matai kokian blogan padėjiman pas mus esti rašytojas. Visi prieš jį, o nėra nė vieno, kuris taip pat stiprus butų jo pusėje. "Jis maištininkas! Jis gundytojas!" ir tam panašiai rėkia. Pas mane nėra nieko švento, jeigu aš išdrįstas taip kalbėti apie valstybės tarnus. Visi yra prieš mane: valdininkai, seni ir gerbiami žmonės, policistai įrgi prieš mane, pirkliai prieš mane... Dabar aš matau, ką tai reiškia pajuokti tą, kuris to vertas. Mažiausias ženklelis tiesos, ir prieš tave sukils — ne vienas kuris, bet čielas luomas. Jeigu kalbi apie prigaviką ir pasakai, kad jis prigavikas, jie tatai skaito valstybės tvarkos griovimu; parodyti bent ką iš tiesioginio kasdieninio gyvenimo, esą — ižeisti čielą luomą! Tegu pyktų prigavikai, bet nu pyksta ir tie, kurių aš visai neskaičiau prigavikais. Pyksta tokie žmonės, kurie yra valstybės vyrais, suaugę, vyrai su prityrimu, kurie skaitosi šviesuoliais bei kuriuos ir kiti tokiais laiko... Kas daryti bėdinam rarytojui, kuris taip myli savo tėvynę ir savo giminės brolius, kuriam sako, juog yra mažas žmonių burelis, kuris tečiau jį supranta, kuris į jį žiuri kitokiomis akimis — ar tatai užganėdins ir nuramins jį?"

Ir kas ištikro buvo šitasai bausis "Revizorius"? Gogolis ir mažas jo draugų burelis skaitė jį gyvu bei teisingu vaizdu, kuris paimta iš provincijos gyvenimo, aštria satyra, kuri pajudino papirkimų bei kyšių sistemą, šitą visų pripažintą "geru" ir visų toleruojamą biurokratizmo skaudulį. Ten buvo pakeltas paklausas — svariausias Rusų visuomenėje — kaip valdininkai atsineša į įstatų pildymą. Ten kalbama apie tai, jog vieton įstatų yra neįstatimiškumas, savavalė, vieton teisybės — neteisybė, vieton lavinimo bei švietimo — purvynas, prietarų klampynė. Tiktai tuomet šita smirdanti valdininkų bala, su miesto galva priekin, pradeda truputį judėti, ne todėl, idant už savo nuodėmes atgailą daryti arba kad šį bei tą pagerinti, bet tuo tikslu, kad išnaujo nuodėmiauti, kad apgauti revizorių, nuraminti jį kyšiais ir paskiau vėl begėdiškai spausti ir kankinti savo pavaldinius. Tuo revizoriu, jie sujudę ir sumišę, paskaitė tą, kuris juo nėra, bet tiktai supratęs bei pastebėjęs jų nežinojimą, lošia revizoriaus rolę ir ga-

lų-gale taip atsitinka, kadgi prigavikas prigavikus prigauna. Ir tas tai yra baisiausių dalyku, tai konsekventinis sarkazmas, tikriausioji tiesa, kuri galima pasakyti sulig tokios tvarkos iš prigavikų susidedančios bei iš prigavystės užsilaikančios, kur prigavystė yra įstatu, kur neteisybę darant eina visa, kai ir ejęs savo vėžėmis, ir tiktai tuomet, kai teisybė pradeda belsti į duris, tai jau iškilta painės, atsiranda kliūtis, tuomet viskas pradeda lužti ir griuti.

Todėl tai šitas gyvenimo paveikslas jiems taip nepatiko. Tai buvo karti tiesa, tačiau tai buvo — tiesa! Ir Gogolis buvo įsitikinęs, jog tiesos bus viršus, jis tikėjo, jog norint išgydyti organizmą, reikia perpjauti skaudulį. Jis, beto, tikėjo, kad ir tarp valdininkų luomo yra žmonių su vidutine spėka, kuri parodys, kaip reikia save suprasti, savo neteisingumas pažinti ir — pasitaisyti. Jis tikėjo, kad tuo savo darbu-veikalu pildo savo jaunystės prisiegą “daryti visuomenei gera“ — jis tikėjo ir apsigylė! Tatai buvo baisus smugis, kuris užgavo jo tikėjimą! Nė Peterburgo klimatas, kuris sudarė jo sveikatą, nė nedatekliai, kurie jį graužė neuždavė tokio smugio, kaip šitasai persekiojimas, kuris išplėšė iš jo dalį jėgų. “Aš pavargau kuniškai ir dvasiškai“, — rašo jisai. — “Aš galiu prisiekti, jog niekas nežino ir negirdi, kaip ir ką aš kenčiu. Liudna man“. Su kiekviena diena, su kiekviena minuta jis geidžia pasiliuosuoti iš to gyvenimo, nori ištrukti iš netikusios Peterburgo atmosferos, ilgisi atilsio, trokšta išvysti tyra-giedrų dangų, nori — keliauti. “Kelionė, garlaisvis, jura, tolmas ir svetimas dangus — tik tai gali mane atgaivinti. Aš norėčiau tuojau išbėgti!“

Ir Gogolis išbėgo.

Gogolis bėgo iš Rusijos. Birželio mėn. 1836 mete jį palydėjo ant garlaivio į Lubeką kuningaikštis Viazemskis, tas pat, kursai, septyni metai atgal, palydėjo į tą pačią vietą kitą didelį poetą — Mickevičių. Stebėtinai atsitikimas: jis palydėjo Gogolį prie tokio pat tragiško likimo, kokis sutiko Mickevičių!

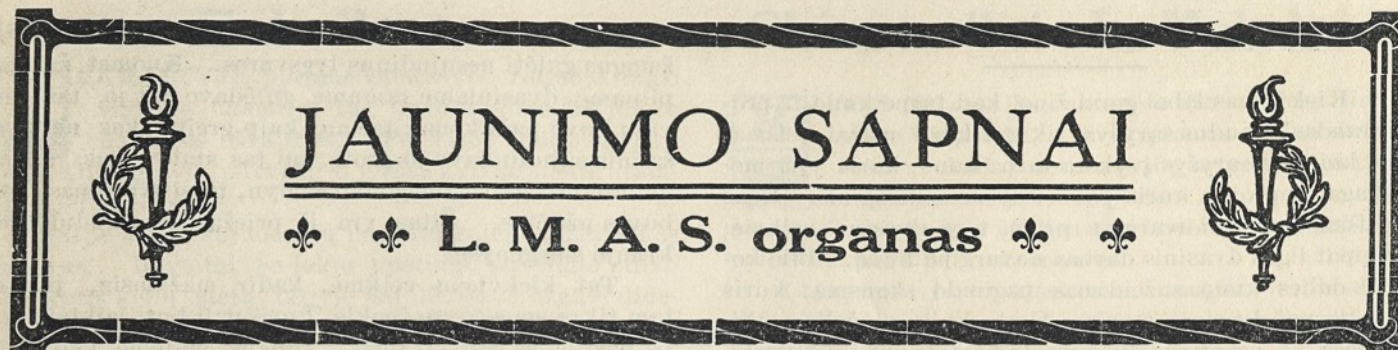
Keliavo jisai per Vokietiją, Šveicariją, Paryžių, kol 1837 m. pasiekė Romą. Čia Gogolis rado naujus gamtos skaistumus, naują grožybę, čia jisai galėjo senti iš dailės šaltinių-bazėnų trykstančią dailą. Ir Gogolis čia atsigavo, sakėsi, jaučiąs stiprus, kai liutas, ir tokiame dvasiniame pakilime sparčiai dirbo prie Peterburge pradėtojo veikalo, rašė — “Mirusios Dušios“. “Jeigu aš atliksiu šitą veikalą taip, kaip reikia, tai... koksai milžiniškas originalis turinis! Koksai margas įvairumas. Jame bus visa Rosija! Tatai bus pirmutinis mano tikrasis veikalas, kuris pažymės mano vardą“. 1839 m. Gogolis, dėlei tulų šeimyninių reikalų, atvyko trumpam laikui į Rosiją ir čia beviešėdamas perskaitė savo draugams didelę dalį to veikalo, o 1841 m. parsivežė iš Romos galutinai užbaigtą pirmąjį tomą ir atidavė jį spaudon. Tiktai antrų metų gegužio mėnesyje tasai

veikalas išėjo iš-po spaudos 2,500 egzemplioriuose. Po to Gogolis ir vėl įvairiausių kartybių prityręs ir nė nelaukęs kol atsilieps apie tą taip brangintą veikalą, grįžo atgal į Romą.

Toksai pilnas bei kupinas ir garbingas atsiliepinimas, kai visos viešpataujančios srovės garbindamos Gogolį stengėsi viena kitą pergalėti! Nunai susivienijo bei susijungė slavofilai su vakarų kultūros garbintojais, kurie šiaip tarp savęs vedė mirtiną kovą. K. Aksakovas sulygino Gogolį su Homeru, Bielinskis gi “Mirusias Dušias“ pavardino Rusų tautinės literatūros naujojo laikotarpio pradžia, pripažino tai geriausiu Gogolio veikalu, kaipir patsai autorius buvo išsireiškęs, ir su savo pasakymu: “Čia rusų dvasia, čia Rosijos kvapsnis“, patikrino, jog ištiesų ten sudėta “visa Rosija“. Tan veikalas indėta taip pat paprasta, betgi gyva fabula, kuri apysakos didvyriui daleidžia vaikščioti po visus kampus ir kampelius, po miestus bei po kaimus. Apysakos herojus, paliuosuotas iš tarnystės valdininkas Čičikovas, iš pažiūros garbingas ir doras žmogus, bet ištiesų gabus prigavikas, geras sukčius ir vagis, pasinaudoja biurokratiškų įstatų siaurumu ir ant tų pačių įstatų pamato pasiremdamas prigaudinėja žmones ir pralobsta. Įstatų siaurumas buvo tame, jog mirus vieno kurio dvarininko kaimiečiams-darbininkams, jie tačiau buvo skaitomi gyvais ir už juos reikėjo valstybei mokėti duokles, kol jų neišbraukdavo nuo revizijos lapų, o tatai padarydavo tik po daugelio metų. Taigi, Čičikovas sistematiškai važinėja iš vienos vietos kiton, už pigius pinigų superka mirusias “dušias“ ir tokio būdu lieka daugelio tukstančių kaimiečių savininku, kurių jau nėra, bet kuriuos valdžia tačiau skaito gyvais; juos arba mirusias “dušias“ Čičikovas gali parduoti, bankousna užstatyti ir gauti užu tai gerus pinigus. “Čičikovo patyrimai“ — taip skamba kitos apysakos antgalvis šalip “Mirusių dušių“. Čičikovo patyrimai, butent, pas šykštuolį ir tinginį svajotoją Monilovą, didelį melagį, girtuoklį ir kazirinką Nosdrevą, biaučių Sobakevičių, šykštuolį bei kvailą Korobašką ir pas apsileidėlį šykštuolį, turtų krovėją Pliuškiną. Taip pat gyvi yra iš žemojo, dar po baudžiavos jungu vargstančio luomo tipai, kuriuos dvarininkai skaito pagal “dušias“, muša kaip galvijus, parduoda, užstato ir neranda tame pasielgime nieka blogo, nieka nežmoniško. Tarp tų yra tarnas Petruška su savo amžina smarve ir važnyčia Selifanas, kuris prisigėręs sako savo arkliams pamokslus. Netruksta taipgi paveikslų ir charakterių iš sostapilės: ponų ir damų, kurie atvaizdino “Revizoriaus“ pasaulį.

(T. b.)

Pranešimas Seimo Delegatams.

Jau peritame numeryje buvo paskelbtos seimo dienos (4, 5 ir 6 rugsėjo mėn. "Aušros" svetainėje, 3149 S. Halsted St.), o dabar tik bepališka keletas smulkmėnų. — Kuopų delegatai ir iš toliaus atvažiuosieji nariai seiman, kreipkitės augščiau nurodytu "Aušros" antrašu, o iš ten jau bus nurodoma patogios svečiams apsistojimui vietos. Seimas prasidės, kaip jau žinote, 4 d. Rugsėjo 10 val. iš ryto — tai tuomet prasidės pirmas posėdis. Butų geistina, kad, jeigu daugmas iš toliaus narių negalės pribūti, nors nemažą skaitlių delegatų kuopos prisiųstų.

Po seimui 7 d. rugsėjos atsibus iškilmingas moksleivių vakaras, kurio pelnas eis "Jaunimo Sapnų Fondui". Tat yra malonu, kad delegatai ir šiaip jau iš toliaus atkeliavusieji svečiai atsilankytų į tą mūsų vakarą.

SEIMO KOMITETAS.

Prie II L. M. A. S. Seimo

Metas atgal kaip burelis svietiškos moksleivijos susirinko "Aušros" svetainėje ir užmesgė L. M. A. S. Tai buvo ryšys svietiškos laisvos moksleivijos, nes biskį prieš tai susitvėrė taip vadinama katalikiška klerikalė moksleivija su aprubežiuotomis ribomis. L. M. A. S. netik gyvuoja, bet ir rengiasi prie savo antrojo susivažiavimo.

Priežaščia mano šito rašteliu yra atsišaukt į svietiškąją moksleiviją, kviečiant prisidėt prie susivažiavimo visokiais budais, remt tą susivienijimą. Tikslas tegu buna taip svarbus, kad užmirštume ypatingus jausmus, o matytume vien tik siekius.

Teipos gi noriu atsiliepti į lietuviškąją visuomenę, trokštančią proto laisvės, kviesdamas remti jūsų svietiškus moksleivių reikalus, nes jūs suprantate, kad nuo moksleivių priguli ateitis. "Kas kningą skaito, tas svietą valdo". Kreipdamasi į visuomenę aš meldžiu vien tik prijautimo ir morališko parėmimo.

Viduriniuose amžiuose visa valdžia buvo rankose t. v. dvasiškijos, ir tie patys amžiai žinomi istorijoj

kaipo amžiai tamsybės. Dėl pasiliuosavimo nuo tos valdžios šimtmečiai baisios karės praėjo, daug ašarų ir kraujo tapo pralieta, daug širdies sopėjimų buvo paaukauta, daug žmonių numirė ant laužų ir kalėjimuose.—

Ta karė nors permėnė kovos įrankius,— bet vis eina po visą svietą. Vokietijoj, Prancuzijoj, Ispanijoj, Portugalijoj, Belgijoj, visur. Ta karė eina ir šičia Amerikoj tarpe Lietuvių. Du moksleivių susivienijimu yra apsireiškimas tos karės.—

Vienok mūsų svietišku moksleivių tikslu nėra kariaut su tikėjimu, nes tarpe mūsų narių yra ypatingų visokių tikėjimų. Bet mes norime laisvės sau ir kitiems. Prieg tam mes norime dorais ir švarais gyvenimo; mes esame išimylėję į gražumą, iškilmingumą; mes trokštame dvasinio tobulumo.— Mēs mylime metafiziką, bet mes norime pažinti ir gamtos mokslus. Mēs trokštame jieškot teisybės ir gerbt ją, nežiurint, kur ji atsiras: ar ji nešioja zokoninkės rubą, arba raudoną kaklaraištį revoliucionieriaus.

Aš tikiu, kad šitas susivienijimas turi vietą lietuvių tarpe, ir dėlto jis turi išpildyt pasiuntenybę. Ar yra užtekinai jau parėmėjų? Jeigu ne, tai tegul jis nupuola, bo jis nėra vien tik mūsų darbu, bet ir jūsų, visuomenė. Vienok į pastaruosius nupuolimo žodžius mēs netikime.

Tada prie darbo visi, kas tik akis užmes ant šito rašteliu ir mus atjaučia, skelbkite žinią apie II moksleivių seimą Chicagoje. Įdėkite į savo darbą visą, jaunime, entuziazmą ir kruvos moksleivių atsilankys Chicagoje 4 rugsėjo.

Atminkite, kad šimtmečiai žiuri į Jus. Prie darbo!

A. PETRAITIS.

L.M.A.S. Prezidentas.

Sąryšys tarpe Proto ir Kuno.

Kiekvienas labai gerai žino, kad tarpe kuno ir proto randasi glaudus sąryšys, tik gal labai mažai teiškano, kaip tas sąryšys įvyksta tarpe kuno, kuris yra medžiaga, ir proto, kuris yra visai nemedžiaginis. Ilgas fiziškas darbas nuvargina protą, t. y. dvasinę veikmę; taip pat ilgas dvasinis darbas nuvargina kuną. Bile kokios dalies kuno sužeidimas pagimdo skausmą, kuris yra grynai dvasinis stovis. Gera žinia prašalina alkį, o bloga — įgaždina iki ligos ir kartais net iki mirties. Šitie ir kiti faktai aiškiai priparodo, jog tarpe kuno ir proto randasi glaudus susijungimas, nes vienas padaro įtekmę ant kito ir atbulai.

Tai yra gerai žinoma, kad smugis galvon atima sąmonę iš priežasties sutrenkimo smegenų. Gi smugis ant bile kokios kitos dalies kuno tik iššaukia skausmą, o jeigu sąmonę ir atima tai dėl kraujo nubėgimo nuo smegenų. Šitas įtikrina mus, kad smegenis arčiausiai sujungtos su protu, nes sąmonė yra dvasinis dalykas, proto stovis. Mes jaučiame palietimą arba užgavimą bile kuno dalies tik dėlto, kad dirksniai sujungia visą kuną su smegenimis. Nupjovus gi dirksnį taip, kad impulsas nebegalėtų pereiti tuo dirksniu į smegenis, tai apie aną kuno dalį smegenis nieko nežinotų, t. y. tuomet nebejaustume skausmo užgaunant tą dalį, kurios sujungimas su smegenimis pertrauktas. Tokiu budu nėra dvasinio veikimo be smegenų veikimo, kas reiškia, jog dvasinis veikimas atskirai, t. y. be smegenų negali existuoti.

Bile kokis trukdymas apštumo kraujo smegenyse iššaukia atsakantį dvasinį sujudinimą. Randasi užrekorduotas atsitikimas žmogaus, kuris turėjo gerą atmintį. Jis biskį susirgo, kas jo širdį susilpnino. Tokiame stovyje jis pasiliko bėgyje metų ir iš priežasties širdies silpnumo smegenis negaudavo užtektinai kraujo. Per tą laiką jojo atmintis buvo beveik visai pranykusi. Gi pasitaisius širdžiai, jo gerą atmintis vėl sugrižo. Taipogi yra paprastas patyrimas, kad suterštame ore atyda ir išmokimas yra labai sunkus, o kartais net visai negalimi. Šitas dvasinis stovis yra pagimdytas krauju, kuris stokauna oksigeno.

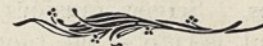
Dvasinė veikmė pakelia smegenų temperatūrą. Dr. Lombard, žymus tyrinėtojas, sako: "kiekviena priežastis, kuri atkreipia domą — bildėsis, matymas tulos ypatos arba dalyko — iššaukia pakilimą temperatūros. Pakilimas temperatūros apsireiškia esant susijudinus, arba laike žingeidaus skaitymo garsiai. Kuomet ant vienos moters šios rūšies bandymai buvo daromi, smegenų temperatūra tarsi be jokios priežasties pakilo. Paskui išsiaiškino, kad tame laike ji pamatė žmogaus kaukuolę. Taigi jos nuogaštis buvo priežastimi to tarčiaus netikėto temperatūros pakilimo.

Italijonas tyrinėtojas, vardu Mosso, buvo padirbęs

tokias svarstyklės stalo išvaizdoje, kad ant jo galėjo žmogus gulėti nesujudinus lygsvaros. Kuomet žmogus pilname dvasiniame ramume gulėdavo ant jo, tai lygsvara buvo palaikoma; tačiau kaip greitai kas nors pašalinis sujudindavo jo protą, tai tas stalo galas, kuriame randasi galva smegdavo žemyn, tarsi svarumas butų buvęs uždėtas. Šitas yra iš priežasties pasididindimo kraujo smegenyse.

Tat kiekviena veikmė, kadir mažiausia, padaro tam tikrą smegenyse ženklą, kuris gali buti laikinis, arba pasilieka gerokai ilgai. Toliaus, matėme, kad kiekvienas susijudinimas, skausmas, kiekvienas veikimas sąmonei duoda jaust per smegenis, kurios ir yra vartais į sąmoningą gyvenimą. Tokiu budu galima dar pasakyti, kad jos (smegenis) tarnauja pamatu dvasiniam veikimui, nes be pirmųjų nesirastų nė pastarojo. Ir tas, kas išvaro smegenis iš normalio stovio, tas ir protinį veikimą, nežiurint kokis jis nebutų, išstumia iš normalio veikimo.

S. TAURAS.

ŽUVO.

Ryte tik brėško, tik švito dienele,
Taisės paukštelis giedoti giesmele;
Žadint kiekvieno širdyse tas stygas:
Stygas jaunųjų — kas miršta ar gyvas.

Kilo juodųjų, baisių miglos;
Žaibas raudonas pliskėjo, lyg keplos
Duris išlužo. Čia trenkia perkunas;
Staugia pikčiausis pagiežos siaubunas...

Vėjų karalius ant sosto sėdėjo.

Tarnas rykavo, kaip liutas merdėjo.

Viešpats sutrypęs, sušuko: "Tylėkit
Ramūs — smarkieji tifonai išlėkkit!"

Lėkė įnirtę erdvėmis su trenksmu;
Užė, pleškėjo lyg vėtra su šturmu;
Kraštą apraukė sarančių piktybės;
Laužė žaliųjų medelių viršunes...

Didis valdonas sutrenkęs kuloką:

"Muškite!", sušuko, "jis dergia mūsų lauką.
Smaugkite — pasmaugkite, jis gėdą mums daro.
Greitai, atimkite gyvybę, kaip voro"...

Vėjo tarnaičiui, kaip gaisrui pakilus,
Balsas girdėjos, "sutrinkite jam kaulus —
Mūsų galybei nereikia teisybės
Durkite per širdį, to paukščio biaurybės!"

Spaštai jau anksti surengti jam buvo

Vargšas paukštelis per brolius pražuvo...

Žuvo — pražuvo, kaip dumas pranyko —

Vilties atgyti ant amžių neliko!...

A. LINKUS.

Fabrikas.

PAKRAŠTYJE plataus vandenyno riogsojo maži sujuodę namai. Tai buvo miestas be jokios dailiškos išvaizdos. Po visus kampus vėjas nešiojo nuo gatvių purvus, o viršuj kybojo juodi, tamsūs dumų debesiai.

Tarpe mažų, sujuodusių namelių gulėjo milžiniškas fabrikas. Buvo tai be jokio ypatingo pavidalo milžinas, kuris kelių metų bėgyje išsiplėtojo ir užgulė didelius žemės plotus. Jo paviršutinė išvaizda susidėjo iš daugelio mažų ir didelių rukstančių kaminų. Tokio milžino dusavimas jungė virš savo kuno dumų debesius, o viduje girdėjosi mašinių žvangimas ir garsus pečių dundėjimas. Įvairūs be jokios melodijos balsai nuo kriokiančių pečių, jungėsi į vieną gądinantį balsą. Iš jo didžiųjų kaminų veržėsi, kaip iš vulkano gerklės, liepsnojanti dumai.

Toliau į pietų šoną, šale geležinių vartų, stovėjo minia, susidedanti iš senų ir jaunų vyrų. Kiekvienas iš stovinčių stengėsi pasiekti pirmą eilę; tat grudosi vienas pro kitą prie tų geležinių pragariškų vartų.

To milžino viduje dirbo tukstančiai įvairaus amžiaus darbininkų tarpindami kietą medegą į raudoną skystimą. Tas milžinas buvo pragarsėjęs savo dideliu geležies ir plieno išdirbimu. Tai žmogaus protas pajiegė pajungti vulkanišką galybę, idant mankyti ir lankstyti geležį kaip vašką.

Viename to milžino šone, kuriame nesimatė rukstančių kaminų, stovėjo namas papuoštas bokštu, ant kurio buvo blizgančiomis raidėmis neaiškus parašas. Šale jo milžiniškų vartų dieną ir naktį stovėjo vežimas laukdamas sužeistų, kurių skaitlius buvo gana didelis. Jo apielinkėje tęsėsi eilės mažų namelių, kurių languose nebuvo stiklų; vėjas-gi vaitodamas ir trunkydama si veržėsi per juos. Skersgatviai pripilti išmatomis, kur braidžioja jauno amžiaus kudikiai. Daugelis miegojo ant plikų akmeninių grindų niekomet nenusirengdami. Tai žmogaus gyvenimas, kuris užmuša jausmus, siekius, reikalavimus ir laidoja prakilnesnius tikslus. Viduje namų judėjo pavydai žmonių, sugrįžusių prie gyvulio gyvenimo. Kai-kur vaikščiojo amžini ubagai šio pasaulio: vieni buvo be rankų, kiti be kojų, tai buvo to milžino aukos. Taipgi matėsi jauno amžiaus, dar beaugantieji jaunikaičiai, kurių veidai neturėjo jokio išpuodingumo. Ten girdėjosi sužeistųjų dejavimai, o motinų ir kudikių verkimai. Jų niekas nesigailėjo, nebent tik rausvos ir geltonos vakarinės miglos glostė jų vargus.

Saulė nusileisdavo ir užtekėdavo, bet milžiniškas fabrikas dieną ir naktį dusavo. Jo širdies didis tvaksėjimas tarsi girdėjosi visatos atbalsyje ir kaip iš pragarinės gerklės veržėsi juodi dumai, ir nyko plačioje padangėje. Jis drebėdamas staugė vulkanišku riksmu, rodos norėdamas išgązdyti pasaulį.

ANUPRAS KARALIS.

Chiaparelli ir Jo Mokslas.*)

BUVĖS Milano Observatorijos direktorius, Giovanni Chiaparelli, yra skaitomas vienu iš šauniausių kada nors buvusių astronomijos tyrinėtojų, beveik perviršijęs mūsų laiko astronomus. Tai žmogus, kurio vardas šiandien turi beveik didesnę ryšį su polemika, negu pati astronomija.

Chiaparelli buvo atsakomas daugiau ar mažiau skaudžiai polemikai už uolų tyrinėjimą planėtos Marso bėgyje vienos generacijos (apie 50 metų). Jo darbas, kaipo dručiausio Chiaparelli'o pasekėjo, buvo palaikomas prof. Percival Lowell'io. Pirm, negu Chiaparellis pradėjo savo epoką Marso tyrinėjimo, tik poliariškos viršunės, jurės ir kiti tamsūs lopai buvo patėmytinai daiktais ant paviršiaus Marso.

Rug. 5, 1877 m. nemirtina opozicija, kuri tuomet išstatyta buvo prieš Chiaparellį, jam atnešė garbę. Kada Chiaparellis tēmijo trigonometrišką Marso apžvalgą, pirmas bandė apie ripką (cirkuliarišką figurą dangiško kuno), po to apie skersumos dydį (25''), tai nužvelgė ir daugiau žingeidžių daiktų. Pirmiaus buvo manoma, kad besidriekianti ant Marso juodi brukšniai yra agliomeracija salų, atskirtų viena nuo kitos per tam tikrą naturalės tinklą, tuo tarpu Chiaparelli patyrė, juog juodi brukšniai esą tarsi Marso žmonių padirbti kanalai.

Butybė, ar ne, kanalų buvo karštai disputuojama vi-sų garsiausių pasaulio astronomų, bet Chiaparelli prirodymui sugebė atrasti ant debesuoto Marso šiaurių poliaus nematomus iki tam laikui astronomams pridėklus. Per ilgą laiką Chiaparelli'o atradimas buvo atmetas astronomų ir atrasti ant Marso kanalai pripažinti už optišką iliuziją. Pakol Burton, Lowell ir Lick'o observatorija nepripažino Chiaparellio atrastų ant Marso kanalų, patol buvo laikomi jie už objektyvišką fenomeną.

Gruodžio, 1881 m. ir vasario 1882 m., Marso išvaizda vėl buvo studijuota per Chiaparellį. Studijavimas išdavė galutinį rezultatą, nes Chiaparellis patyrė, jog netik išiu-rėjęs pirmiau atrastus kanalus, bet atrado jų daugiau, beveik dvigubai. Kitais žodžiais saktant, dvinainiai kanalai bėgo paralėliškai nuo 200 iki 400 mylių į naturalės kanalą. Jeigu astronomai nebut pripažinę Chiaparellio pavienių atrastų kanalų, tai jo atradimas dvigubų but tik svajonė. Lyginai kaip dabar prof. Lowellis deda visus argumentus preparodymui aktuališkumo žvaigždyno (konsteliacijos) zodiake, susidedančio iš dviejų šviesių žvaigždžių: *Castor* ir *Pollux*, vadinama apsi-reiškimu yra labai disputuojama. Tas, vienok, gali buti pripažinta, kad dvigubinimasis (gemination) yra, beveik, neišrišamas mįslis. Vienok, kad

*) Faktai imti iš "Scientific American".

tas egzistuoja, tai tikrai matoma, nes Perratin, Thol- lon, A. S. Williams, Lowell'is, Lick'o observatorija ir kiti astronomai pripažįsta Chiaparellio atrastus ant Marso dvigubus kanalus, reališkais.

Įvairūs spėjimai buvo "rizika" aiškinimo apie šį Marso apsireiškimą. Tas išrodė nenaturališka, nes sunkumas permatyti fizikališką realę atsakė tik optiškiems išaiškinimams. Proctor "geminaciją" rokavo kaipo iš- dāvą iškrypusios šviesos, persiskriodžiant per kiauru- mas skalių, tamsiųjų kunų padarydami paralėlišką rin- gį vaivorykštinės spalvos. S. Meunier rokavo kaipo pražambą atsimušimą spindulių nuo apgultų miglomis krantų. Flammarion'as mintino, kad Marso kanalai galėjo, sulig ypatingų aplinkybių, but atspindys mira- žo (atsimušimo šviesos spindulių ore). Prof. Lowell'is priskaito geminaciją prie augalinių priežaščių. Vienok nė vienas šių aiškinimų negali but priimtas.

Pasižymėjimas Chiaparellio šiame dalyke, be abejo- nės, bus populiariškiau surištas su planėta Marsu, ka- dangi jis turi kitą, skirtingo budo, atlikęs darbą. Jo sunkiai paneštos studijos link Merkuro išvaizdos, atlik- tos dienos laike, davė pamatą tyrinėjimui Marso. Pa- žymėtinas atradimas įvyko, darant tēmyjimus dieną ir naktį sekant planėtą, pagaliaus surasta, kad matomi juodi brukšniai ant Marso, pasilieka galutinai patvir- tinti kaipo kanalai.

Po ilgo ir kantraus tēmyjimo, Chiaparellis taip pat davė konkluziją, kad Mercuras sukasi apie savo ašį, ir tuo pačiu tarpu skrieja aplink saulę į tą patį laiką, kaip kad mėnulis, ir kad Mercuras turis visada atkrei- pęs tą patį šoną prie saulės.

Chiaparellio akiai Mercuras pasirodė kaipo šlakuo- tas globas apsiaustas tiršta atmosferā. Juodiejie šlakai ne visada gerai matomi ir reguliariai pasislepia netoli krašto. Sekant Chiaparellio pėdsakas, Lowellis apžvel- gė Merkurą dienos šviesoje ir nupiešė kaipo išdāvą, pa- stebėtiną eilę braižinių, kuomi gausiai papildė Chiapa- rellio darbą ir pripažino Merkuro 88 dienų (į tą laiką Mercuras aprieda apie saulę. Red.) rotaciją (besisuki- mą ant ašies. Red.).

Chiaparellio studija apie planėtą Venerą, (Aušri- nę, Red.) sukėlė taip pat karštą kontroversiją, kaip kad planėta Marsas. Bet netikėtas kontrover- sijos susijudėjimas vėl apsireiškė tarpe astronomų, ku- met Chiaparellis apgarsino 1890 m., kad Venėra sukasi pagal budą Merkuro ir Mėnulio (Mėnulis tik vieną sy- kį teapsisuka ant ašies apriedant aplink žemę, tat visa- dos jis tą pačią pusę turi atgręžęs į mus. Red.). Ne- pertraukiant tēmyjimo nuo Lapkričio 1877 iki Vasario 1878 m. Chiaparellis padarė su virš 100 aprašančių braižinių ir papildė svarbiausią dalį datos, kuria pama- tavo savo išvedimus.

Padaryti tēmyjimai 1895 m. davė pridedamąją pa- pildą Chiaparellio žvilgsniui, kad Venėra sukasi apie

savo ašį, darydama revoliuciją (apriedėjimą. Red.) apie saulę, į 225 dienas. Perrotin Nice ir Lowel- lis Flagsloff'e rinko datas, kurios apšėčiai patvirtino Chiaparellio mitriąją akį. Vienok daugel astrono- mų atmetė Chiaparellio teorijas, o pripažįsta trumpą sukimosi periodo teoriją. Frouvelet savo locnu paty- rimu davė išvadą: 24 val. periodo rotaciją. Žiurint ant to, ištikro yra stebėtina, kaip Chiaparellis ir Frou- velet, du tokie lavūs ir pasitikėjimo pilni astronomijos tyrinėtojai, turi tokį didelį skirtumą apie tą patį daig- tą ir tame pačiame laike. Iš to atžvilgio gali but pripa- žinta, kad prirodymai paremti vien ant šlakų ne išriša klausimo.

Chiaparellis mokino mus sujungti meteorus su ko- mētomis. Jis atradęs Persioido milžiniškus metēorus, Rugp. 9, 10, 11, 1886 m., kalbėdamas apie juos kaipo konkretišką masą, pripažino jų orbitas pailgomis (ellip- tiškomis). Po to jis priėjo prie tikrų figurų manyda- mas, jog klausime eliptiškos dalies buvo parabola. Jis pasiekė laiptą savo tyrinėjimais, atradamas, jog para- boliški elementai meteorų grupos atsineša prie eleptiš- kų elementų, kurie buvo surasti 1862 m. Abelnas pa- našumas elementų dviejų orbitų davė tikrą daleidimą, — faktas, kad meteorai ir komētos juda savo orbitose identiškoj formoj. Tas atradimas Chiaparellio suteikė augštą, tarpe šauniesių moderniškų astronomų, garbę.

Z. JANK.

VALDYBOS ADRESAI:

- 1.) A. Petratis, pirmininkas, 4630 Gross ave., Chi- cago, Ill. 2.) K. Draugelis, raštininkas, Chicago Coll- ege of Dental Surgery, Wood & Harrison strs., Chicago, Ill. 3.) P. Sinkus, išdininkas, Lithuanian Library, 751 Cyrus st., Valparaiso, Ind. 4.) S. Naikelis, finan- sų raštininkas, 2213 Van Buren st., Chicago, Ill. 5.) S. Biežis, redaktorius, 1653 W. 19th st., Chicago, Ill. 6.) Literatiškas Komitetas: J. Bučinskas, 2322 So. Leavitt st., Chicago Ill., K. Mikolaitis, Chicago Coll- ege of Medicine & Surgery, Chicago, Ill., K. Gugis, 1800 W. 46th st., Chicago, Ill.

DR. A. SLIUPIUTE-JANKAUCKIENE

Gydo visokias ligas moterų, vaikų ir vyrų.
Valandos: nuo 12-2 popiet; nuo 7-9 vakare.

265 Berry Street, BROOKLYN. N. Y.

(tarpe Grand St. ir So. 1-st St.)
TELEFONAS GREENPOINT 8

H. S. ALWORTH

Attorney and Counselor at Law

Veda visokias provas pasekmingai ir atlieka visokius teismiškus reikalus. Reikalaujami advokato kreipkitės:

OFISAS:

GYVENIMO NAMAI:

619 Connell Bld'g. 1649 N. Main Ave.

Bell Phone 234-R. SCRANTON, PA.

Lackawanna Trust Co. BANKAS

404 LACKAWANNA AVE. SCRANTON, PA.

Užkviečiame kiekvieną šio laikraščio skaitytoją pasidėti savo pinigus musu bankan.

MOKAME 3% NUO BILĖSUMOS. GALITE PRADĖTI TAUPYTI PINIGUS KAD IR NUO VIENO DOLERIO.

Siunčiame pinigus

Money Orderiais ir banko Draftais arba Čekiais į visas dalis Europos; ypatingai užžiurime siuntinėjimą pinigų į Lietuvą.

PAS MUS GALITE SUSIKALBĖTI LIETUVIŠKAI.

Matthews Broliu

SANKROVOJE GAUSI

VISOKIOS RUŠIES DAŽUS

Atlantic Pure White Lead
Francužiškas Zinc
Devoe's Lead ir Zinc dažai
Lucas Blėtai ir Stiklui dažai
U. S. U. Deck Dažas
Spencer Kellog's sėmenų aliejus
Campbells Varnish palitura
Crocketts Wood Preservative
Johnson's Wood Finishes
Jap-A-Lac.

Devoe's Roman Enamel, Alabastine, Muresko ir invariausi dažai, koku tik kam reikalinga, taipgi visoki inrankiai ir teptuvai dažymui gaunami pas

Matthews Bros.

320 Lackawanna Ave. SCRANTON, PA.

Tikras ir Sveikas Reikalas

NORTH SCRANTON BANKAS augo ir dabar teb'auga ir plėtojasi. Tas viskas priguli nuo uolumo ir atydumo vadovų Banke, kurie patys tyrinėjo ir mokėsi, kaip Bankas reikia vesti, ir kurie reikalauja, kad Banko reikalai būtų vedami visais laikais taip, kad būtų teisingi geri ir patikėtini.

Tokia Banko valdyba patikrina, kad negali prapulti nė 1 doleris tén padėtas.

**NORTH SCRANTON BANK,
1902 N. Main Ave., SCRANTON, Pa.**

The International College of Midwifery.

Moterims žinotina, kad Serantone pradėsime naują kursą akušerijos mokymo Rugšėjo mėn. (Septemberio) 1 d. 1913.

Mokinties priimame moteris ir merginas, mokačias skaityti ir rašyti, turinčias nemažiau kaip 20 metų.

Mokslo kursas traukiasi 4 mėnesius. Mokestis išneša už mokslą \$100.00. Užmokėti reikia iš viršaus.

Akušerė, pabaigusi mokslą, gauna diplomą.

Mokykla yra inkorporuota Pensylvanijos valstijoje, bet diplomai yra geri visose Suvienytų Valstybių valstijose.

Iš svetur atvažiavusios mokinės randa pigų pragyvenimą.

Perdėtiniais akušerijos mokyklos yra ir pas juos galima atsišaukti:

Ten pat ir ŠPITOLĖ moterims ir vaikams. Ligoniai peržiurimi nuo 11 iki 1 adynai kasdien.

DR. J. ŠLIUPAS, Pres., 1419 N. Main Ave.

DR. P. F. CARLUCCI, Secr., 435 N. 6th St.

DR. J. KULCZYCKI, Treas., 1125 Pittston Ave.

SCRANTON, PA.

KOLLEGIJOS ANTRAŠAS:

**213 Pittston Avenue,
SCRANTON, PA.**

LIETUVIŲ LAIKRAŠČIAI

LIETUVOJE.

“**Aušra**” — dvisavaitinis iliustruotas laikraštis, skiriamas darbo žmonėms. Kaina: metams 1 rubl. 50 kap., ½ m. — 80 kap. Užsien.: met 2 rubl., ½ m. — 1 rubl.

“**Balsas**” — mėnesinis visuomenės, politikos ir švietimo laikraštis. Kaina: metams 2 rubl. Užsien.: met. 3 rubl.

“**Bendrija**”, kooperacijos reikalams pašvėtas mėnesinis laikraštis. Kaina: metams 1 rubl. 50 kap. Užsien. met. 2 rb.

“**Draugija**” — literatūros, mokslo ir politikos mėnesinis laikraštis. Metams — 6 rubl. Užsien.: metams 7 rubl.

“**Garnys**” — mėnesinis pajuokos laik. Metams — 1 rubl.

“**Lietuvaitė**” — mėnesinis kataliku moterų laik. Met.—2 r.

“**Lietuvių Tauta.**” — Lietuvių Mokslo Draugijos metraštis. sąsiuvinys. 1907 m., 160 pusl. 1 rubl. 50 kap. II sąsiuv. 1908 m., 151—XXXI p. 2 rb. 50 kap. III sąsiuv. 1909 m. 38 p. 1 rubl. 50 kap. IV. sąsiuv. 1910 m. 132 p. 1 r. 50 k.

“**Lietuvos Ukininkas**” — savaitinis pirmėivių laikraštis su “žemės”, “Jauimo”, “Sveikatos” ir “žibutės” priedais. Metams — 3 rubl. Užsien.: metams — 4 rubl.

“**Lietuvos žinios**” — inteligentų pirmėivių laikraštis, su “Aušrinės” ir “Mokyklos” pried. Eina tris kartus i savaitę. Metams — 3 rubl. Užsien.: 6 rubl.

“**Litwa**” — lenkiškai rašomas dvisavaitinis lietuvių laikr. Metams — 3. rubl. Užsien.: 4 rubl.

MEDICINA IR GAMTA. Vilniuje, 4 rubliai metams.

“**Rygos Garsas**” — visuomenės, politikos ir literatūros laikr. Eina du kartus i sav. Metams — 4 rubl.

“**Rygos Naujienos**” — savaitinis laikraštis. Metams— 2 r. 50 kap. Užsien.: metams — 4 rubl.

“**Saltinis**” — krikščionių-demokratų savaitinis iliustruotas laikraštis, su “Saltinėlo” ir “Artojo” priedais. Metams — 3 rubl. Užsien.: 4 rubl.

“**Teatras**” eina kartą i mėnesi knygutėmis, kuriose tilpsta paringtieji kaip originaliai taip ir verstiniai scenos reikalai. Kaina: metams 3 rubl.; užsien. 4 rubl.

“**Vadovas**” — mėnesinis laikr., skiriamas kunigams. Metams — 10 rubl. Užsien.: 12 rubl.

“**Vienybė**” — savaitinis laikraštis. Metams — 2 rubl.

... “**Viltis**” — visuomenės, literatūros ir politikos laikraštis (tautininkų laikr.). Eina tris kartus i savaitę. Isteigtas 1907 m. Metams — 5 rubl. Užsien.: 7 rubl.

“**Žemdirbys**” — dvisavaitinis ūkio, prekybos ir pramonijos laikr. Metams — 1 rubl. 20 kap. Užsien.: 1 rubl. 60 kap.

AMERIKOJE.

“**Darbininkų Vitis**” — savaitinis, truputi socialistiškas laikraštis. Metams — 1 dol. 50 centu.

“**Dilgėlės**” — dvisavaitinis pajuokos laikr. Metams 1 dol.

“**Draugas**” — savait. kataliku laikr. Metams — 2 doleriai. 2 dol.

“**Katalikas**” — savait. tautiškai-katalikiškas laikr. Metams 2 dol.

“**Kelevis**” — sav. pirmėiv. laikr. Metams 1 dol. 50 centu.

“**Kova**” — Lietuvių Socialistų savaitinis laikr. Metams 2 dol.

“**Laisve**” — eina dvyk i savaitę, pirmėiviškas laikraštis. Kaina metams \$2.00, i užsieni \$3.00.

“**Lietuva**” — savaitinis tautiškas pirmėiviškas laikraštis. Metams 2 doleriai.

“**Lietuvių žinios**” — mėn. laikr. Metams — 75 cen. Užsien.: 1 dol.

“**Lietuvių žurnalas**”, mėnesinis su paveikslais laikraštis, eina Chicago, Ill. Metams 50c. Užsien.—75c.

“**Laisvoji žmonija**”, draugijinių mokslų laikraštis, eina Chicago, Ill., i mėnesi syki ir tankiaus. Metams — 50c

“**Saulė**” — eina du kartus savaitę. Truputi katalikiškas laikraštis. Metams — 2 dol. 50c.

“**Tėvynė**” — sav. tautiškai-pirm. laikr. Metams — 1 dol.

“**Vienybė Lietuvninku**” — sav. pirmėiv. laikr. Metams— 2 dol.

“**Žvaigždė**” — sav. kataliku laikr. Metams — 2 dol.

“**Tarka**” — mėnesinis Satyros ir Juoku Laikraštis. Metams — \$1.00. Pusei m. — 60c.

“**Pirmyn**”. Baltimore, Md. 748 Lexington Ave.

“**Špitolninkas**”. Waterbury, Conn.

PRANCUŽIJOJE.

“**Les Annales des Nationalités**” — Paryžiuje.

PRUSUOSE.

“**Apžvalga**” — eina iš Klaipėdos. Vienas iš tu laikr., kurie labiausia rupinas. Let. reik. Prusuose. Kaina 3 mėn. — 85 pf.

“**Birutė**” — savaitinis Prusu lietuviams gaivinti skiriamas laikraštis. Metams—Amerikoje \$1.50. Didžiojoj Lietuvoje 3 rub.

“**Konservatyvų Draugystės Laiškas**” — eina iš Prekulio 2 kartus per savaitę valdžios šelpiamas. Konservatyviškas. Metams — 2 mk 60 pf.

“**Lietuviška Ceitunga**” — eina iš Klaipėdos du kartus per savaitę Pakraip. priešingas lit. taut. judėjimui. Metams — 3 mk. 60 pf.

“**Nauja Lietuviška Ceitunga**”. Eina tris kartus per savaitę (vokiškomis raidėmis). 3 mėn. —97 pf.—1 rb.—50 centu.

“**Pakajaus Pasias**” — savaitinis maldininkų (“Mukriu”) laikr. eina iš Klaipėdos. Metams 2 mk.

“**Pagalba**” — mėnesinis tikiybini laikr. Eina iš Prekulio. Metams—1 mk.

“**Saltinis**” — ėjo iš Tilžės kas antras menuo. V. Storostov. teozofijos laikraštis.

“**Tilžės Kelevis**” — eina tris kartus per savaitę. Priešingas liet. taut. judėjimui. Metams—4 mk. 24 pf.

“**Jaunimas**” — mėnesinis laikraštis skiriamas jauniems. Metams — 2 mk.

“**LIETUVIŠKAI-VOKIŠKAS SAVAITRAŠTIS**”, skiriamas šviesėniems Lietuviams, lietuviškoj ir vokiškoj kalboj. Metams \$1.50.

ANGLIJOJE.

“**Rankpelnis**” — sav. Anglijos liet. socij. laikr. Metams — 3 rb.

Kokie tik kam patinka iš paminėtų laikraščių galima užsirašyti “Laisvosios Minties” administracijoje po šiuo adresu:

Laisvamųjų laikraščiai kitose kalbose.

THE TRUTH SEEKER. New York City.

SECULAR THOUGHT (mėnesinis). Toronto, Canada.

FREIDENKER. Milwaukee.

SVOJAN (mėnesinis) Chicago.

DENNICE NOVOKU. Cleveland, O.

LAISVOJI MINTIS

1419 N. Main Ave.,

SCRANTON, PA.